

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ**

**ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ, БІЗНЕСУ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ, ПЕРЕКЛАДУ
ТА ПРОФЕСІЙНОЇ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ**

Кваліфікаційна робота магістра

на тему:

**«ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ЛЕКСИЧНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В
СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ»**

Виконала: студентка II курсу
групи ФЛ-22-1мз
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041
Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська
Піскун Руслана Станіславівна

Керівник к.ф.н., доц. Бірюкова Д.В.
Рецензент _____

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри

(підпис)

Дніпро – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ

Факультет економіки, бізнесу та міжнародних відносин
Кафедра іноземної філології, перекладу та професійної мовної підготовки
Освітній рівень магістр
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____
« ____ » _____ 2024 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
ПІСКУН РУСЛАНИ СТАНІСЛАВІВНИ

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проєкту) «Глобалізаційні процеси та лексичні запозичення в сучасній англійській мові»

Керівник кваліфікаційної роботи (проєкту) к.ф.н., доцент Бірюкова Діана Валеріївна, затверджені наказом УМСФ від « ____ » _____ 2023 року № _____

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проєкту) _____ 2024р. 3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проєкту): теоретичні засади теорії лексико-семантичного поля; словники англійської мови; процес глобалізації; лексичні запозичення.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1) з'ясувати суть глобалізаційних процесів та їх вплив на мову; 2) вивчити історичні фактори, які сприяли глобалізації англійської мови та викликали лексичні запозичення; 3) з'ясувати закономірності лексичних запозичень у контексті глобалізаційних процесів; 4) розглянути різні способи перекладу лексичних запозичень та їх вплив на мовний розвиток; 5) проаналізувати коннотації та переклад лексичних запозичень із залученням української мови; 6) провести практичний аналіз перекладу конкретних запозичень з різних мов у контексті англійської мови.

5. Консультант розділів кваліфікаційної роботи (проєкту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Бірюкова Д.В., к.ф.н., доц.	08.09.2023	08.09.2023
Розділ 1	Бірюкова Д.В., к.ф.н., доц.	02.10.2023	02.10.2023
Розділ 2	Бірюкова Д.В., к.ф.н., доц.	01.11.2023	01.11.2023
Висновки	Бірюкова Д.В., к.ф.н., доц.	01.12.2023	01.12.2023

6. Дата видачі завдання 08.09.2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проєкту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	травень 2023	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	червень 2023	виконано
3.	Написання вступу	вересень 2023	виконано
4.	Написання першого розділу	жовтень 2023	виконано
5.	Написання другого розділу	листопад 2023	виконано
6.	Формулювання висновків	грудень 2023	виконано
7.	Одержання відгуку та рецензії	лютий 2024	виконано
8.	Захист	лютий 2024	виконано

Магістрант _____

_____ Р. С. Піскун

Керівник роботи _____

_____ Д. В. Бірюкова

РЕФЕРАТ

Магістерська кваліфікаційна робота – 73 стор., 57 джерел.

Об'єктом дослідження є слова, запозичені в сучасній англійській мові.

Мета роботи: всебічний лінгвістичний аналіз лексичних запозичень у словниковому складі сучасної англійської мови.

Теоретико-методологічні засади: теоретичний аналіз глобалізаційних процесів та лексичні аспекти глобалізації.

Отримані результати: глобалізація має значний вплив на сучасну англійську мову. Аналізуючи лексичні запозичення, виявлено, що вони знаходяться в центрі цього впливу, відображаючи культурні та соціальні зміни у мовному середовищі. Методологічний підхід, що використовує комбінацію різних методів дослідження, дозволив отримати глибокі інсайти щодо процесів формування та поширення лексичних запозичень. Культурні аспекти виявилися ключовими у розумінні значень та вживання запозичень, підкреслюючи важливість культурного контексту у формуванні мовної картини світу. Отримані результати свідчать про складні та багатогранні зв'язки між глобалізаційними процесами та лексичними змінами у сучасній англійській мові, відкриваючи нові перспективи для подальших досліджень.

Ключові слова: *глобалізація, лексичні запозичення, методи дослідження, методологічний підхід, культурні аспекти*

SUMMARY

The object of the investigation is the words borrowed in the modern English language.

The main aim of the paper: a comprehensive linguistic analysis of lexical borrowings in the vocabulary of modern English.

Theoretical and methodological foundations: theoretical analysis of globalization processes and lexical aspects of globalization.

Findings of the research: Globalization has a significant impact on modern English. By analyzing lexical borrowings, it is found that they are at the center of this influence, reflecting cultural and social changes in the linguistic environment. The methodological approach, which uses a combination of different research methods, made it possible to gain deep insights into the processes of formation and distribution of lexical borrowings. Cultural aspects turned out to be key in understanding the meanings and use of borrowings, emphasizing the importance of the cultural context in shaping the linguistic picture of the world. The obtained results testify to the complex and multifaceted connections between globalization processes and lexical changes in the modern English language, opening new perspectives for further research.

Key-words: *globalization, lexical borrowings, research methods, methodological approach, cultural aspects*

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1	7
КУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МОВУ	7
1.1 Проблема глобалізації у мовному просторі	7
1.2 Історичні передумови глобалізації англійської мови та джерела лексичних запозичень	15
1.3 Лексичні запозичення: їх закономірності, класифікація та джерела	22
РОЗДІЛ 2	31
ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИЧНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ТА СПОСОБИ ЇХ ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЮ	31
2.1 Способи перекладу лексичних запозичень: калькування, транскрипція, транслітерація	31
2.2 Коннотації запозиченої англійської мови і проблема їх перекладу на українську мову	39
2.3 Практичний аналіз перекладу конкретних запозичень з різних мов у контексті англійської мови	47
2.4 Специфічні риси виникнення запозичень	60
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68

ВСТУП

Мова та суспільство нерозривно пов'язані, адже будь-яка зміна чи нововведення в суспільстві залишає свій відбиток на мовній системі. Лексика вбирає в себе все нове. Разом з новими реаліями з'являються нові слова. Внаслідок активної комунікації мова розвивається та еволюціонує, поповнюючись новими лексичними елементами та відкидаючи старі. Лексика може змінюватися за рахунок внутрішніх мовних процесів на основі власних слів, але існує також другий спосіб – на основі слів іншої мови.

Англійська мова виступає важливим засобом міжкультурної комунікації в умовах соціальної та економічної глобалізації, що підвищує інтенсивність процесів запозичення іншомовної лексики. Протягом тривалих міжмовних контактів з іншими культурами та мовами англійська мова запозичила велику кількість іноземних слів. Незважаючи на те, що запозичення займають так багато місця в англійському лексиконі, мова не втрачає своєї самобутності.

Детальним дослідженням процесів глобалізації та запозичення займались Б. М. Ажнюк, Л. Белей, В. М. Винокурова, Ю. А. Зацний, Т. Гейко, Л. О. Гончаренко, Е. І. Гороть, О. А. Кириченко, І. М. Клименко, Г. В. Карпенко, О. М. Петришин, В. Ройляну, М. В. Арапакі, Л. М. Підкуймуха, Т. О. Осипова.

Актуальність роботи. Вивчення лексичного запозичення як одного із способів розвитку та збагачення словникового складу мови за рахунок іншомовного лексичного матеріалу є в даний час одним із актуальних завдань мовознавства. Особливого значення набуло нині вивчення лексичних запозичень в англійській - мові, де запозичення протягом багатьох століть було одним з основних способів розвитку словникового складу. В силу відомих історичних причин лексичний склад англійської мови був схильний до значного впливу з боку деяких європейських мов, головним чином латинської, французької,

скандинавських і деяких інших. Саме кількісне переважання іншомовної лексики над споконвічною у словнику англійської мови дозволило цілій низці закордонних лінгвістів говорити про запозичення як провідний шлях розвитку словникового складу англійської мови.

Актуальність цього дослідження визначається дедалі більшим інтересом лінгвістики до розробки проблеми лексичного запозичення, практичної та теоретичної важливості вивчення іншомовних слів у словниковому складі англійської мови, недостатньою вивченістю запозичень в англійській мові.

Наукова новизна роботи лежить як у галузі розробки загальних положень теорії лексичного запозичення, і у аналізі конкретного мовного матеріалу. У роботі визначається та теоретично обґрунтовується поняття «запозичення» в англійській мові. Запозиченням визнається елемент лексики (слово чи словосполучення), запозичений в англійську безпосередньо з іншої мови, незалежно від його походження.

Об'єктом цього дослідження є слова, запозичені в сучасній англійській мові.

Предметом дослідження є вплив глобалізаційних процесів на лексичні запозичення в сучасній англійській мові.

Метою роботи є всебічний лінгвістичний аналіз лексичних запозичень у словниковому складі сучасної англійської мови.

Для дослідження поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- 1) дослідити проблему глобалізації у мовному просторі;
- 2) дослідити лексичні запозичення: їх закономірності, класифікація та джерела;
- 3) проаналізувати способи перекладу лексичних запозичень: калькування, транскрипція, транслітерація;
- 4) охарактеризувати коннотації запозиченої англійської мови і проблема перекладу на українську мову;

5) провести практичний аналіз перекладу конкретних запозичень з різних мов у контексті англійської мови;

б) визначити специфічні риси виникнення запозичень.

Матеріалом дослідження слугували роботи мовознавців: Б. М. Ажнюк, Л. Белей, В. М. Винокурова, Ю. А. Зацний, Т. Гейко, Л. О. Гончаренко, Е. І. Гороть, О. А. Кириченко, І. М. Клименко, Г. В. Карпенко, О. М. Петришин, В. Ройляну, М. В. Арапакі, Л. М. Підкуймуха, Т. О. Осипова і 2 словники сучасної англійської мови: «Longman Dictionary of English Language and Culture. 3rd revised edition», «Skeat W. W. The Concise Dictionary of English Etymology», «The Oxford Dictionary of English Etymology».

Методами дослідження є методи аналізу та синтезу, суцільна вибірка, зіставний метод.

Теоретична значущість полягає у всебічному дослідженні місця запозичень у лексиці сучасної англійської мови. В роботі здійснюється спроба комплексного всебічного лінгвістичного аналізу запозичень у складі англійської; розглядаються питання структури, лексико-граматичної приналежності, формальної та функціональної асиміляції запозичень в англійській мові; уточнюються хронологія та семантика запозичень.

Практична значущість визначається її актуальністю та новизною. Комплексне дослідження запозичень є складовою загальної теорії запозичення, одна із ланок у низці робіт, що вивчають іншомовні слова англійською мовою. Матеріал дослідження та отримані результати можуть бути використані у загальних курсах з історії та лексикології англійської мови, у лексикографічній практиці, а також у викладанні різних спецкурсів.

Робота пройшла **апробацію** на науково-практичних студентських конференціях. Результати дослідження представлено у публікації:

1. Піскун Р. С. Глобалізаційні процеси та лексичні запозичення в сучасній англійській мові. Збірник наукових праць «International Scientific Unity» за

матеріалами VIII міжнародної науково-практичної конференції «Scientific research as a mechanism of effective human development». Болгарія, 2024 С. 219– 222.

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури.

У вступі подано загальні відомості про дану наукову роботу: актуальність, наукова новизна, мета, об'єкт, предмет, завдання, метод дослідження та практичне значення дослідження.

У першому розділі подано загальні відомості про процес глобалізації, історичні передумови, загальні відомості про процес запозичення, їх закономірності, класифікації та джерела.

У другому розділі розглядається про способи перекладу лексичних запозичень та специфічні риси їх виникнення.

У висновках надаються короткі підсумки дослідження та перспективи їх подальшого розвитку.

Загальна кількість сторінок 73, кількість використаних джерел 57.

РОЗДІЛ 1

КУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МОВУ

1.1 Проблема глобалізації у мовному просторі

Глобалізація належить до основних тенденцій сучасного суспільства є новим чинником світової історії. Суспільства стають взаємозалежними у всіх аспектах – політичному, економічному, культурному, та масштаб цих взаємовпливів стає справді глобальним. Людство перетворюється на соціальну цілісність, що охоплює всіх людей, які живуть на Землі, що зумовлено насамперед домінуванням у культурі тенденції до однаковості. Засоби масової інформації перетворюють нашу планету на велике «глобальне село», в якому «на місце ієрархізованої національної культури прийшло щось поверхнєве, «безмісцеве». Замість розширення доступу до елітарної культури відбувається поширення комерціалізації, іронії та гри. Старі національні ієрархії через літературу, історію, спадщину, ритуали та міфи, що сплавляли простір і час, замінили перетікаючі в просторі інформаційні потоки» [Ажнюк 2001, с. 49].

У будь-якій науковій роботі з проблематики глобалізації є опис історії цього терміна. Вважається що в середині 60-х років. ХХ століття М. Маклюен ввів поняття «глобального села» (global village), у соціологічний контекст воно увійшло у 1981 р. завдяки Дж. Макмену, який вказав на глобалізацію соціальних відносин, що починалися. Деякі автори зазначають, що терміну «глобалізація» передував термін «стійкий розвиток».

Р. Робертсон у 1983 р. вжив термін «globality», 1985 р. дав тлумачення поняттю «глобалізація», а у 1992 р. – сформулював основи концепції глобалізації [Robertson 1983, с. 11].

Т. Г. Семигінівська вважає що «соціокультурний обрій глобалізаційних процесів отримав увагу з боку дослідників пізніше, ніж економічний та політичний виміри. Однак ступінь його важливості сьогодні домінує над іншими сферами» [Семигінівська 2007, с. 46].

Практично всі автори зазначають, що з останньої третини ХХ століття глобалізація набуває характеру головного чинника цивілізаційного розвитку, проте її наукове осмислення характеризується значними розбіжностями щодо сутності (а, отже, і визначення) глобалізації, часу її початку та напрямів дослідження: «незначність сенсу, витоків, початку процесу глобалізації, що відзначається багатьма дослідниками, походить не тільки з новизни даного процесу, але з його багатоаспектності, складності та недостатньої концептуальної свідомості» [Ройляну 2022, с. 147] і свідчить про становлення наукової проблематики глобалізації та різні ракурси її аналізу.

Автори найновіших праць з аналізованої проблематики вказують на формування самостійного міждисциплінарного спрямування – глобалістики, в центрі уваги якої знаходяться всі сторони глобалізації [Ройляну 2022, с. 148].

Методологічні питання вивчення глобалізації знаходяться сьогодні у стадії інтенсивного обговорення. Виділяють два методологічні підходи до її вивчення: в рамках першого процесу планетарної інтеграції розглядаються як нова глобальна проблема; в рамках другого глобалізаційний фактор виступає в ролі загальної методології дослідження [Петришин 2018, с. 136].

Нам, однак, ближча точка зору, згідно з якою «глобалізація – це не парадигма, а об'єкт дослідження... Відповідно, глобалізаційні процеси можуть бути і є не більше ніж об'єктом застосування тієї чи іншої теоретико методологічної концепції, при якій остання задає специфіку, а перша – фокус того

чи іншого дослідження, тим паче, коли йдеться не про глобалізацію «взагалі», а про конкретний її аспект або вимір». Аналогічна думка представлена у дослідженні Б. М. Ажнюк, де автор пропонує теоретично осмислити парадигму постмодерну та місце глобалізації у ній [Ажнюк 2001, с. 50].

Розмаїття сфер дії глобалізації диктує необхідність розглядати питання про методологію її вивчення у зв'язку з певною сферою буття, суспільної свідомості та соціальної практики, тому методологічний розгляд проблеми обмежується областю гуманітарного знання.

На тлі глобалізаційних процесів, що розвиваються, в ракурсі культурологічного підходу, культура розглядається як домінанта соціального життя, яке перетворює суспільство і середовище, і стає фактором життєустрою та джерелом нововведень. Такий погляд на культуру призводить до виникнення у лоні культурології нової світоглядної парадигми культуроцентризму, що наполягає на оцінюванні світу з позиції культури. Тому не дивно, що в ракурсі міждисциплінарних досліджень, пов'язаних із глобалізацією, увагу прикуто до змін у культурі, що, в свою чергу, тісно сполучається зі змінами в мові.

Принципово важливим у досліджуваній предметній галузі є виявлення первинності лінгвокультурної складової глобалізації по відношенню до економічного, інформаційного, політичного аспектів цього феномену. Така обставина логічно пояснюється неминучістю потенційного лінгвокультурного взаємопроникнення в перерахованих сферах, оскільки без єдиного ціннісного простору та загального «lingua franca» як інструмент пізнавальної комунікації в рамках транскультури, що складається, напевно чи можливе забезпечення ефективності світової економіки, політики, науки, безпеки тощо [Боярова 2015, с.251].

Одним із аспектів життя суспільства є мовна діяльність, що здійснюється за допомогою використання засобів мови, що стала безпрецедентним, за своєю природою, засобом комунікації. Але мова набагато більша, ніж засіб комунікації,

мова – це спосіб вираження мислення кожної окремої людини, спосіб пізнання світу та уявлення знань про світ. Мовна діяльність є дуже важливою сферою діяльності людей, оскільки «все мислення, вся культура тієї чи іншої мовної спільноти передається через мову». Саме тому не слід нехтувати дослідженням та збереженням мов: досліджувати та зберігати мову – це означає досліджувати та зберігати спільноти, їхню історію та культуру, їх різноманіття.

В умовах мовної глобалізації необхідно виявити механізми розвитку мов. Дослідження еволюційних змін у галузі мови в історії людства дозволить спрогнозувати перспективу подальшого розвитку мов та певною мірою стабілізувати світову мовну ситуацію. Для вирішення такого складного питання необхідний комплексний аналіз мовної ситуації та пошук адекватних відповідей та рішень у питанні діяльності людини та суспільства щодо мови.

Мова є породженням людини, і тому проблема глобалізації, що охопила людство, не могла не торкнутися мовного простору, в якому існують як кожна окрема людина, так і суспільство загалом. Сучасні дослідники відзначають прагнення займати лідируючі позиції кількох мов у світі. Серед лідерів відзначають англійську, іспанську, німецьку та деякі інші мови. Однак глобалізація одних мов призводить до того, що багато інших мов починають здавати свої позиції та зникати з обличчя планети [Гейко 2013, с. 46].

Вченими постійно ведеться статистика кількості тих, хто розмовляє мовами світу та відслідковується поширення мов у світі. Так, у UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger відзначено 2473 мови, які перебувають під загрозою вимирання. Нерівномірна і площа поширення мов: на частку африканських і азійських мов припадає майже 32 %, мови Південної та Північної Америки становлять 15 %, мови тихоокеанського басейну – 18 %. Європейський континент становить лише 3% від усіх мов світу. Мови в даний час помирають у великій кількості, і багато з них практично на очах у лінгвістів [Камінська 2020, с. 221].

З понад семи тисяч мов планети через сто років, на думку вчених, залишиться за різними прогнозами від двохсот до шестисот мов, і загалом уже на рівні національних мов можна відзначити лякаючі темпи скорочення їх числа. Історичні причини цього процесу, безумовно, в різний час були різними, але якщо на ранніх етапах існування людства величезну роль грали матеріально виражені чинники (смерть мови внаслідок знищення нації під час військового завоювання, катаклізмів, епідемій та ін.), зараз на перше місце виходить чинник нематеріального характеру – загальна тенденція глобалізації: «Зростання інформаційного суспільства уможлиблює такі способи глобальної комунікації, які були немислимі лише десятиліття тому». І, на думку багатьох вчених, англійська мова в даний час є основною загрозою для існування інших мов світу – «the world moves into English» [Кургузов 2006, с. 133].

Наукові підходи до ролі мови у розвитку глобалізації, як фактора життя мови, характеризуються наступним:

1. Віднесення лінгвістики до групи соціальних наук та розгляд мовних явищ як індикаторів та складових соціальних процесів; зосередженість наукової думки не так на системі мови, скільки за умов її існування, соціальних аспектах життя мови.

2. Відповідність концепцій глобалізації постнекласичної епістемі – сукупності пізнавальних установок, що задають основні обмеження для побудови методології та моделей дослідження, ціннісні орієнтири науки, характеристики об'єкта [Хоменко 2013, с. 202].

Постнекласична епістема розглядає об'єкт як складну систему, яка перебуває в постійній динаміці, переходить з одного рівня розвитку на інший, також проходить у своєму розвитку потенційні можливості, у тому числі руйнування. У застосуванні до розвитку мов це підвищує, наприклад, інтерес дослідників до проблеми життєздатності мови (*linguistic vitality*) – поняття, сформульоване раніше, але співвідносне, як правило, з долями малих мов.

Сьогодні ж мова йдеться про більш значну кількість контактуючих мов, у тому числі – і мов із високим комунікативним статусом.

3. Домінування рефлексії над науковим пізнанням: особлива увага приділяється соціокультурній детермінації наукової діяльності – вона розглядається як занурена у соціальний контекст, визначається домінуючими в культурі цінностями. Ціннісно-цільові структури суб'єкта стають особливим предметом аналізу, а сам суб'єкт пізнання визнається конструйованим і відтворюваним у певних соціальних інститутах. Отже, інтерпретація глобалізаційних процесів залежить від установок дослідника.

4. Широка участь вчених, лінгвістів залучених до обговорення загальнонаукових положень концепції глобалізації. Залежно від прийнятої моделі пропонуються і різні методи дослідження. Лінгвістичній інтерпретації передуює відповідь на запитання: чи слід розглядати глобалізацію як нову соціальну умову, що заслуговує на широке міждисциплінарне дослідження; чи є глобалізація економічним експериментом чи це поняття виникло в 90-ті роки в академічному середовищі і співвідноситься з добре всім відомим історичним соціальним прогресом.

Глобалізація мови – це процес, під час якого всі форми мовної системи перетворюються на єдину глобальну мовну систему. Мова, що йде у своєму розвитку шляхом глобалізації, безумовно, має низку переваг перед іншими мовами. Вона поліфункціональна і обслуговує різні сфери діяльності людей, їй відкриті національні та державні кордони, вона мобільна і стрімко розвивається за рахунок включення до себе все більшої кількості носіїв мови та їх суб'єктивних мов [Гейко 2013, с. 47].

Глобалізація супроводжується поширенням мови, зниженням бар'єрів на шляху засвоєння і навіть присвоєння, збільшення взаємодії та взаємозалежності з іншими мовами. Все це обумовлює життєздатність мови. Однак, як казав Стіг Хьярвард, «глобалізація – це як не лише доходи, а й податки»

[Hjarvard 2004, с.81]. І це означає, що глобалізація, як і всі інші процеси, поряд з безперечними перевагами має і ряд істотних недоліків.

По-перше, глобалізація мови наближає людство до антропологічної мовної кризи. Це відбувається за рахунок неконтрольованого розширення обсягу глобалізованих мов.

Глобалізовані мовні системи практично без обмежень включають нові мовні одиниці, що обумовлено прагненням максимального покриття сфер діяльності людини. В даний час вчені не можуть назвати точну кількість слів, наприклад, в англійській чи українській мовах. Дана тенденція пов'язана з тим, що жодна людина не в змозі засвоїти таку величезну кількість слів, що складають систему будь-якої розвиненої мови. У рамках цього аспекту вся мовна система ділиться на слова, що розуміються і сприймаються, і на слова, що не сприймаються, – агноніми (слова рідної мови, не відомі носієві мови).

Представлена ситуація посилюється величезним потоком інформації, що захльостує сучасну людину. Сучасна людина не здатна обробляти такий обсяг інформації, який нині виявляється доступним. І в цьому випадку безперечні плюси доступності різноманітної інформації обертаються суттєвими мінусами, оскільки людина має обмежені психічні ресурси, що у певних ситуаціях виснажуються. Психологи називають недостатність роботи людської свідомості глобальною проблемою сучасності, яка може призвести до «антропологічної катастрофи» [Лук'янова 2019, с. 187].

У разі розширення інформаційного поля, поповнюваного людством у загрозливих масштабах, мислення людини має працювати все більш продуктивно, проте в даний час це неможливо, оскільки інформаційний розвиток людства відбувається швидше, ніж психобіологічний розвиток людини.

По-друге, використання єдиним інтегрованим суспільством стандартизованих мовних стереотипів і шаблонів загрожує програмуванням людей на знеособлення, що загрожує «небезпеками культурної та мовної

уніфікації». Однак цього ніколи не станеться, оскільки глобалізація та деглобалізація обумовлені специфікою людського мислення, яка впливає з його протиріччя. І прагнення, з одного боку, до уніфікації спілкування – створення правил та норм, а також створення мовних стереотипів і мовних штампів і слідування їм, супроводжується, з іншого боку, зворотнеспрямованим процесом – індивідуалізацією спілкування, що супроводжується порушенням стереотипів, що склалися, виходом за межі формалізованої мови, творчим використанням засобів мови та реалізацією її потенціалу [Кургузов 2006, с.134].

Таким чином, здійснюється природний процес так званої «глобалізації з людським обличчям». Але й штучно формована глобалізація також неоднозначна: держава, яка так ревно оберігає кодифіковану форму державної мови, як її підтримку використовує твори письменників-класиків та сучасних письменників, які продовжують класичні традиції. Однак класична література показує різноманітність мови та далеко виходить за межі сучасної стандартизованої форми. Крім цього, літературні твори написані письменниками, які володіють мовою на високому рівні, не повною мірою доступному середньому носію мови. І якщо друга проблема має природні шляхи вирішення, то про вирішення першої проблеми вченим слід серйозно замислитись.

Отже, глобалізація мови, з одного боку, це неминучість, оскільки людина, яка живе в суспільстві, так чи інакше, щоб бути зрозумілою, орієнтуватиметься у мовному вираженні на це суспільство. З іншого боку, глобалізація мови – необхідність, оскільки вона супроводжує соціально-політичні та економічні процеси. Однак кінцевий результат глобалізації людство навряд чи колись побачить, оскільки глобалізація мови та мов – процес нескінченний: об'єктивна мова змушена постійно вбирати безліч суб'єктивних мов, одночасно розпадаючись на ці мови.

1.2 Історичні передумови глобалізації англійської мови та джерела лексичних запозичень

Лінгвістична глобалістика тією чи іншою мірою офіційно існує вже два десятиліття. Відправною точкою розвитку цієї галузі знання справедливо вважається вихід першої редакції книги видатного лінгвіста Д. Кристала «Англійська як глобальна». І хоча досі не вироблено універсального уявлення про феномен глобальної мови, вже сьогодні можна визначити основні характерні ознаки глобальної лексики, а також властивості англійської мови, що детермінують її статус як глобальної у сучасній лінгвокультурній ситуації [Crystal 2003, с. 56].

Жодній мові в історії людства не вдавалося так підкорити світ, як англійській. На користь англійської як глобальної зіграло багато історичних чинників. При їх розгляді можна виділити ключові етапи в історії глобалізації англійської мови.

Історія англійської мови почалася у V столітті, коли до Британії, населеної кельтами та частково римлянами, переселилися німецькі племена. Завдяки сусідству цих племен з'явилася англійська народність, а мікс племінних прислівників – до формування англосаксонської мови (VII – XI ст. н. е.). У цей період скандинавські та латинські мови теж внесли свій великий внесок у становлення мови. На той час латинь знали всі освічені люди в Європі. У церковних та незалежних школах вивчалися латинська та грецька мови. У 1066 році Англію завоювали нормани – племена, що жили на території Франції. З цього часу тривалий період біля Англії процвітала двомовність. Французька мова на той час була офіційною – це означало, що нею писалися всі документи, велися державні справи, нею розмовляла англійська аристократія. Старою англійською розмовляли прості люди [Юрійчук 2020, с. 52].

Незважаючи на всі зовнішні дії, ядро мови залишилося англосаксонським. Вже в XIV столітті англійська стає літературною мовою, а також мовою права та школи. А завдяки масовій еміграції з Британії в Америку, мова, привезена туди переселенцями, продовжувала видозмінюватися в новому напрямку, при цьому зберігаючи своє коріння в англійській, іноді дуже суттєво змінюючись за рахунок американських колоній [Хаймович 1975, с. 34].

У XIX столітті Британська імперія закріпила своє панування, а також важливість англійської мови у світі. У Європі епохи середньовіччя влада була розподілена між церквою, монархом та місцевими баронами. Кожна держава потребувала такої «лінгва франко», яка могла б бути засобом правління і яка була б емблемою національної спільноти. Англійська мова була обрана служити цілям національної мови. Процес деколонізації, який відбувався у XX столітті, зажадав створення нових національних мов, які могли б забезпечити цілісну ідентичність для багатонаціональних держав. Деякі країни, такі як Сінгапур, адаптували багатомовність, яка відображала етнічні мови нової держави. У XVIII і XIX століттях було зроблено спробу «закріпити» англійську мову. Але вона не була успішною: мова продовжувала адаптуватися до нових обставин і людей. І цьому прагнула не лише Великобританія, яка хотіла, щоб англійська була державною мовою. Промислова революція спровокувала глобальну перебудову, яка зробила англійську міжнародною мовою. Ніколи не існувало центральної влади, яка могла б регулювати мову. Англійська мова завжди була змішаною та гнучкою. Він вільно запозичив спочатку з кельтської та латинської, а пізніше – зі скандинавської та нормано-французької, і від багатьох інших мов, якими розмовляли на території британських колоній. До кінця XIX століття Великобританія створила передумови для англійської мови як глобальної мови. Спільноти, в яких розмовляли англійською мовою, з'явилися в усьому світі. Розповсюдженню англійської сприяла міць ще одного сильного світового гравця – Америки. Були, звичайно, два інші європейські мовні суперники, які

могли б зарекомендували себе як глобальна «лінгва франка» – французька та німецька мови. США сьогодні є третьою за чисельністю населення країною у світі (близько 260 мільйонів осіб). Не дивно, що зараз вони налічують більшу частину від загального числа носіїв англійської мови. Після Другої світової війни було створено кілька міжнародних організацій та альянсів, що спричинило потребу у світовій «лінгві франку». Вперше офіційний статус англійської мови було надано Лігою націй. Її значення ще більше посилювалося після створення 1945 року ООН. Д. Кристал відзначає, що 85 % міжнародних організацій сьогодні використовують англійську мову як одну з робочих мов, 49 % використовують французьку мову і, менше 10% – англійську, арабську, іспанську чи німецьку мови [Хаймович 1975, с. 51].

Французька мова є досі єдиним реальним суперником англійської мови як робочої мови світових організацій, хоча світові позиції французької мови похитнулися після Другої світової війни. У політичній діяльності багатьох країн світу знання англійської мови дедалі частіше відносять до базових. Володіння англійською мовою дорівнює вмінню користуватися комп'ютером. Якщо ще 50 років тому ніхто не міг припустити, що з'явиться світова «лінгва франка», то сьогодні очевидно, що новий лад у світі лінгвістики вже визначає і надалі визначатиме глобальну англійську мову.

На початку XXI ст. американський вплив у світі робить англійську мову не просто вкрай важливою, але практично єдино можливим інструментом міжкультурної взаємодії не тільки в різних сферах ринку (особливо у сфері туризму та реклами), а й у таких сферах як наука та технології (доступ до сучасних наукових та технічних баз даних без використання англійської мови неможливий; це обов'язкова робоча мова міжнародних наукових заходів тощо). Проте було б помилково вважати, що глобалізація англійської є наслідком виключно економічної та політичної переваги. Слід звернути увагу на

особливості англійської мови, які визначили її перемогу у своєрідній гонці за глобальне лінгвістичне панування [Гончаренко 2009, с. 295].

По-перше, це багатство та глибина лексичного складу. 20-томний Оксфордський словник сучасної англійської мови включає понад 615 тисяч слів (для порівняння – 20-томний Великий академічний словник української мови – близько 215 тисяч слів) [The Oxford Dictionary of English Etymology 1966]. Якщо зважати на науково-технічну термінологію, то сумарний лексичний склад англійської мови перевищить один мільйон слів, що робить її найбільшою в світі. За деякими оцінками, лексика англійської мови нині активно приростає новими словами: від 8000 до 20000 лексичних одиниць щорічно. У загальному користуванні близько 200 000 англійських слів, що мінімум у 2 рази більше, ніж слів, наприклад, німецької чи французької мов.

Наявність великої кількості синонімів, фразове та ідіоматичне багатство англійської мови містять потенційну можливість для вираження найрізноманітніших смислів та вирішення будь-яких комунікативних завдань – від повсякденного спілкування до високої поезії.

По-друге, англійська мова має важливу якість гнучкості. Гнучкість проявляється на різних рівнях мовної системи. Порядок слів, категорія застави, можливість використовувати одне й те саме слово як іменник та дієслово, великі дериваційні можливості – все це працює на гнучкість англійської мови як комунікативного інструменту.

По-третє, граMATика англійської мови має більш високий ступінь уніфікації, ніж більшість мов світу. Так, наприклад, категорія статі повністю передається словом і не вимагає додаткової маніфестації за допомогою артиклів, як у німецькій чи іспанській мовах. Предикат легко може обійтися без суб'єкта. Відмінкові форми іменників в англійській мові практично відсутні (за винятком деяких особистих займенників), що в порівнянні, наприклад, з фінською мовою, яка має п'ятнадцять форм для кожного іменника, є зразком вищого ступеня

уніфікації граматичної системи. Те саме слідує сказати і про дієслово: якщо, наприклад, в латинській мові дієслово мало 120 можливих форм, а в сучасній німецькій мові – 16, то англійська оперує лише 5 формами, з яких активно використовуються лише 3 [Гармаш 2007, с. 236].

По-четверте, англійська мова вважається відносно простою в плані правопису та вимови: він не вимагає ні оволодіння тонкими тональними варіаціями вимови, як кантонський, ні вибагливого, іноді до екстравагантності, поєднання приголосних, як валлійська чи гельська. Зрозуміло, англійська мова включає якісь звуки, які, як правило, складно вимовити іноземцям, або звуки, які мають різноманітність можливих варіантів графічної фіксації. Однак на користь відносної фонетико-графічної простоти англійської говорять регулярність у вимові приголосних, свобода від діакритики голосних та приголосних. Крім того, запозичення з іноземних слів в англійській мові, як правило, зберігають оригінальне написання (передається через транслітерацію, а не трансфонаційно).

Фонетична передбачуваність графічної передачі англійською досить висока (84%), у той час як тим, хто знає латиницю, але не знає англійської, непередбачуваним по вимові здається написання не більше ніж 3% англійських слів.

По-п'яте, глобалізації англійської мови сприяє її космополітичний характер: вона активно приймає тисячі слів з інших мов, з якими історично вступає у контакт, що дає їй почуття близькості та доступності, своєрідної мовної гостинності, на відміну від таких мов як, наприклад, французька, яка робить все можливе, щоб не допустити впливу на себе інших мов – крайній прояв мовного пуризму [Камінська 2020, с. 222].

Перераховані власне лінгвістичні фактори привабливості англійської мають велике значення для здобуття ним статусу глобального, але не можуть його забезпечити без загальновідомих екстралінгвістичних факторів: технологічних, політичних, економічних. Тому, незважаючи на те, що в

сучасному світі англійська як глобальна опиняється в неприступній позиції, її майбутнє в такій якості не обов'язково гарантоване. У Середні віки латинська мова, здавалося, назавжди влаштувалася як загальна мова освіти та культури. Це здавалося незмінним, але змінилося.

Насамперед, слід пам'ятати, що серед мов міжнародного спілкування історично зустрічалися претенденти на всесвітнє поширення, але їх претензії, однак, не тяглися за межі територій багатонаціональних державних утворень (Римська, Візантійська, Монгольська, Французька імперії). Багато вчених обґрунтовано стверджують, що у сферах бізнесу, науки, інформатики, освіти, транспорту, політики, спорту, розваг та масового споживання англійська стала глобальною мовою міжнаціонального спілкування [Кириченко 2017, с. 93]. При цьому вона є не лише джерелом, а й посередником для експорту лексичних одиниць та граматичних конструкцій. Крім того, важливо враховувати, що факт вільного володіння англійською сьогодні не такий важливий для мовної глобалізації як факт активного використання. Для порівняння: найпоширеніша мова у світі – мандаринський діалект китайської мови – налічує близько 1 мільярда носіїв, а англійська – близько 400 мільйонів, але англійською, за даними Британської Ради, регулярно користуються (не будучи носіями) ще близько 2 мільярдів людей. Крім того, глобальна інтернет-комунікація, основним інструментом якої історично змогла стати англійська мова, невблаганно розширює склад «користувачів» глобальної мови. Коли представники покоління гаджетів становитимуть більшість людської популяції, дія зазначених тенденцій посиляться. Ознаки цього можна побачити вже сьогодні.

Наприклад, ООН в даний час використовує п'ять офіційних мов: англійську, французьку, іспанську, російську та китайську, проте близько 90 % міжнародних організацій використовують англійську як щонайменше одну з офіційних мов (у той час як французькою користується вже менше 50%). Мало того, приблизно одна третину міжнародних організацій (ОПЕК, АСЕАН та ін.)

використовують як офіційну виключно англійську мову, причому ця цифра зростає – понад 90 % серед азіатських міжнародних організацій [Ройляну 2022, с. 147].

Для з'ясування перспектив розвитку глобальної мови слід враховувати протидію двох тенденцій – до універсализації інструментів міжкультурної взаємодії, з одного боку, та до збереження національної ідентичності, з іншого. Саме домінування зовнішньої мови чи культури може призвести до негативної реакції. Хоча більшість колишніх британських колоній зберегли англійську мову як офіційну мову після здобуття незалежності, у деяких країнах з приводу культурного домінування англійської мови громадськість відчуває невдоволення, що наростає. Остання тенденція, як не парадоксально, особливо відчутна в США (кількісне зростання іспаномовного населення, надання деяких штатах іспанського статусу офіційного і т.д.) з їх домінуванням в економічному, технічному та політичному плані. Саме США є сьогодні рушійною силою англійської мови у світі. Однак якщо США втратять свої домінуючі позиції у зазначених сферах, то мовна лояльність інших країн може суттєво знизитися доти, доки їй на зміну не прийде нова домінуюча сила. І тут ми стикаємося ще з одним парадоксом. Єдиним можливим кандидатом на те, щоб скласти конкуренцію США в технологічному та економічному (але не політичному) аспектах, в найближчій перспективі постає Китай. Але саме Китай є одним із найактивніших експлуататорів глобальної англійської [Карпенко 2021, с. 72].

Приріст числа людей, які тією чи іншою мірою володіють англійською, досяг історичного максимуму 2 мільярди, причому в основному за рахунок населення Індії та Китаю. Можливо, саме тому довгострокове майбутнє англійської мови як глобальної знаходиться в руках Азії. Останнє частково пояснює, чому китайська мова, носіями основного діалекту якої (мандаринського) є близько мільярда чоловік, далека від статусу як глобальної, так і субглобальної мови. При цьому ключовим для стабільності глобального

статусу англійської мови є та обставина, що саме ця мова стала основним інструментом інтернет-комунікації, до якої сьогодні залучено понад 5 мільярдів осіб, які не можуть обійтися без знання латиниці та мінімального набору з кількох десятків слів, що становлять лексикон сучасного користувача Інтернету, починаючи з найпоширенішого глобалізму – окей (o'key, OK) [Куц 2021, с. 44].

Отже, слід зазначити, що якщо для отримання англійською мовою статусу глобальної був важливий збіг цілого ряду екстралінгвістичних факторів, то для збереження цього статусу визначальне значення мають фактори власне лінгвістичні.

1.3 Лексичні запозичення: їх закономірності, класифікація та джерела

Однією з характерних рис розвитку цивілізації є, з одного боку, тенденція до зближення соціумів (глобалізація економічна та соціальна), а з іншого – усвідомлення та кулькування власної (національної, етнічної, регіональної) ідентичності, своєрідність якої найбільше стає очевидною і натомість взаємодіє з чужими культурами. Особливої гостроти набувають проблеми міжкультурної комунікації, в рамках якої розглядаються контакти різних носіїв культур та мов, де мова виступає в ролі найголовнішої ознаки ідентичності. Скільки б не була мова самобутня і закрита, в умовах міжкультурної комунікації вона піддається постійним змінам, і в першу чергу це стосується лексичної сфери мови, безпосередньо пов'язаної з відображенням у мові внутрішнього та зовнішнього світу людини. У разі тісного спілкування між народами відбувається обмін продуктами праці, новими технологіями, ідеями і т. д. Мова ж, у свою чергу, запозичує слова найменування матеріальних об'єктів [Мороховський 1984, с.22].

Мова, якою активно і повсякденно користується суспільство як засобом спілкування, живе та розвивається. Діахронно це виявляється через заміну одних мовних знаків на інші (старі замінюються новими), синхронно – через боротьбу варіантів, співіснуючих і претендуючих на нормативність. Неможливо усунути вплив на мову соціального, «людського» фактора. Структурна організація мови – це матеріалізація соціального, а мова – це матеріалізована єдність соціальної та структурної [Юрійчук 2020, с. 127].

Лексична система мови є найбільш відкритою для інновацій порівняно з фонетичною, граматичною, синтаксичною системами. Саме в лексиці зосереджується уявлення тієї або іншої культурної спільності про навколишній світ, дійсність. Нові явища на лексичному рівні, зумовлені впливом чужої культури та іншої мови, прийнято позначати терміном «запозичення» [Шовкопляс 2019, с. 89].

Дослідники по-різному розглядають лінгвістичне запозичення. З точки зору структурної лінгвістики запозичення є відтворенням моделей однієї мови в іншому, причому характер цього відтворення може бути різним різних рівнях мови.

Л. Блумфілд під запозиченням розуміє певний вид мовних змін та розрізняє три види запозичень з погляду їх кодифікації:

- 1) запозичення понять культури;
- 2) «внутрішнє» запозичення як результат безпосередніх мовних контактів;
- 3) діалектні запозичення, що проникають у літературну мову з діалектів

[Bloomfield 1968, с. 118].

Термін «запозичення» використовується для позначення процесу результату цього процесу. Двовидова природа дієслова запозичувати визначає різне вживання терміна «запозичення»:

- 1) факт імплантації, тобто власне влучення іншомовної одиниці;
- 2) процес адаптації чи засвоєння мовою;

3) результат процесу засвоєння як завершений комплекс зазначених щаблів;

4) комплекс усіх стадій.

Незважаючи на існування великої кількості класифікацій запозичених слів, у сучасній лексикології відсутня єдина загально визнана типологія запозичень. Традиційно запозичена лексика диференціюється на підставі наступних принципів.

За етимологічним принципом (можливість або неможливість точного встановлення часу та джерела запозичення, з одного боку, і ареал побутування слова в лексиці сучасних мов – з іншого) всі запозичені слова відносяться до двох груп: власне іншомовні запозичення та міжнародна лексика [Кириченко 2017, с. 93].

За часом запозичення власне іншомовна лексика може бути також диференційована на первинні запозичення та вторинні запозичення.

При розгляді причин лексичних запозичень з однієї мови в іншу береться до уваги соціолінгвістичний аспект мови. Це, перш за все, вивчення мовного розвитку у навколишньому середовищі, у взаємодії внутрішніх (мовних) та немовних (соціальних) причин. Процес лексичного запозичення обумовлений цілим комплексом причин, у якому переплетені причини мовні, психологічні, соціальні, логічні тощо.

Об'єктом запозичення насамперед стають окремі слова, особливо, якими позначаються предмети матеріальної культури. Запозичення є одним із способів збагачення словникового запасу, що функціонує поряд із використанням внутрішніх резервів мови: словоскладання, афіксації, розвитку значень існуючих слів.

Коло об'єктів запозичення не обмежується лексичними одиницями: будь-який лінгвістичний матеріал може бути запозичений за наявності сприятливих умов. Запозичення піддається в першу чергу лексичний матеріал (іменники,

дієслова, прикметники і т. д.), проте запозичення, хоча воно в цьому випадку і більш утруднено, стосується і нелексичного матеріалу: букв, звуків, фонетичних правил, граматичних одиниць, способів побудови синтаксичних структур, семантичних асоціацій, дискурсивних стратегій, вигуків і т.д.

Головним чином запозичуються, звичайно, «номінативні», називні одиниці, і найбільше іменники. Запозичення службових слів має місце лише зрідка. У складі знаменних слів запозичуються коріння та можуть запозичуватися афікси – словотвірні та рідко формоутворювальні, причому за сприятливих умов такі запозичені афікси можуть отримати продуктивність. Так, багато грецькі та латинські словотворчі афікси стали дуже продуктивними у багатьох мовах. При контактах між близькими мовами запозичуються часом і формоутворювальні афікси [Зацний 2006, с. 25].

Залежно від типу контактів потрапляння іноземного слова з мови-донора до мови-реципієнта може відбуватися різними шляхами:

- 1) через мовну комунікацію народів, що проживають по сусідству;
- 2) дистантні контакти внаслідок обміну культурними цінностями, імпорту іноземних товарів;
- 3) через книги та переклади [Винокурова 1993, с. 58].

Загальною основою для всіх процесів запозичення є взаємодія між культурами, економічні, політичні, культурні та побутові контакти між народами, які говорять на різних мовах. Ці контакти можуть носити масовий і тривалий характер в умовах спільного життя на суміжних і навіть на одній і тій же території або можуть здійснюватись лише через певні верстви суспільства і навіть через окремих осіб. Вони можуть носити характер взаємовпливу чи одностороннього впливу; мати мирний характер або виступати у вигляді протистояння і навіть військових зіткнень.

Говорячи про запозичення, розрізняють «матеріальне запозичення» та «калькування». При матеріальному запозиченні розуміється як значення (або

одне із значень) іншомовної лексичної одиниці (або морфеми), а і ступенем наближення – її матеріальний експонент. Так, слово спорт в українській мові представляє собою матеріальне запозичення з англійської: українське слово відтворює не тільки значення англійського слова *sport*, але також його написання та (звичайно, лише приблизно) звучання. На відміну від цього, при калькуванні переймається не лише значення іншомовної одиниці, а і її структура (принцип її організації), матеріальний експонент: відбувається копіювання іншомовної одиниці за допомогою свого, незапозиченого матеріалу [Зацний 2014, с.165].

Так, українське слово «хмарочос» – словотвірна калька, що відтворює значення та структуру англійського слова *skyscraper* (*sky* «небо», «хмари», *scrape* – «подряпина», «скребіння»).

Іноді одна частина слова запозичується матеріально, інша калькується. Приклад такої півкальки – слово телебачення, в якому перша частина – міжнародна, за походженням грецька, а друга – переклад латинського слова *visio* (видіння) або його відображень у сучасних мовах (пор. з тим самим значенням і укр. телебачення, де другий компонент від слова «бачити»).

Запозичений матеріал, потрапляючи у нову лінгвістичну ситуацію, що зазнає змін відповідно до фонетичного, морфологічного, граматичного ладу мови-реципієнта за ступенем асиміляції ділиться на три групи:

- 1) повністю асимільований;
- 2) частково асимільований;
- 3) неасимільований [Гончаренко 2010, с. 199].

Першу групу можна ілюструвати словами, запозиченими з тюркських мов: «вогнище», «арка», «гроші», «захід», «очерет», «курган», «корсак», «салат», «собака», «склянка», «товариш», «товар», «праска», «шори», в англійській мові – словами, запозиченими з французької мови: *table, chalk, face, air, matter, money*, латинська: *cheese, street, wall, wine*, скандинавських мов: *wind, husband, fellow, date, root, take, want, sky, then, their*. Особливістю цієї групи є повна лінгвістична

гармонія між запозиченими словами та системою мови-реципієнта, що виникла в результаті фонетичної, морфологічної та семантичної асиміляції [Гороть 1996, с. 67].

Друга група включає слова, що пройшли лише часткову асиміляцію. Так, в українській мові слово феномен довгий час вимовлялося з наголосом на другий склад, проте в останнє десятиліття слово почало вимовлятися як феномен, тобто з наголосом на третьому складі, за аналогією з англійськими запозиченнями *бізнесмен*, *спортсмен*.

Третя група охоплює слова, які не пройшли асиміляцію: *passee*, *enfant terrible*, *en garson* (французькі запозичення в англійській мові), *primadonna* (італійське слово в англійській мові).

Запозичення є активним процесом: запозичувальна мова не пасивно сприймає чуже слово, а так чи інакше переробляє і включає їх у мережу своїх внутрішніх системних відносин. Яскравіше всього активність запозичення мови виступає у процесах калькування, але і при матеріальному запозиченні вона проявляється цілком виразно.

Процес асиміляції складається з низки стадій: введення слова в мову-реципієнта білінгвом (трансфер), фонетичні зміни, адаптація або фонемна субституція, акомодация, афіксація, деривація, подальший семантичний його розвиток. Внаслідок фонетичної інтерпретації запозичення зазнає адаптації або фонемну субституцію на найближчий корінний еквівалент реципієнта.

Об'єднуючи класифікації за ступенем освоєння та на підставі елементів чужої мови у складі слів мови-реципієнта, а також враховуючи етимологію традиційно віднесеної до запозичень лексики, Зацний Ю. А. пропонує дихотомію власне запозичення та квазізапозичення. За зростанням ступеня освоєння, до власне запозичень відносяться:

- варваризми (*alter ego*, *adieu*);
- транслітерація («Гідальго» на відміну від «ідальго»);

– власне запозичення, «що не зазнали на ґрунті мови-реципієнта жодних істотних переоформлень», крім графічного та граматичного [Зацний 2014, с. 167].

Квазізапозичення включають власне переоформлення - запозичені слова, що зазнали «обробки» в мові-реципієнті (партія, лекція, інститут); слова-міксти, що включають як іншомовні, так і споконвічні морфеми, проте точна етимологія даних слів не зрозуміла (мінорний, аргументувати); гібриди, створені в мові-реципієнті «на базі запозичених слів» (манікюрниця, форсити). Проміжну позицію між власне запозиченнями та квазізапозиченнями, на думку, займають інтернаціоналізми, серед яких розрізняються міжнародні слова (спорт, супутник), що зближують інтернаціоналізми з власне запозиченнями, і слова-космополіти, що містять у своєму складі корені з класичних мов (культура, філософія), що споріднює їх з квазізапозиченнями [Зацний 2007, с. 53].

Запропонована Ю. А. Зацним класифікація не тільки дозволяє диференціювати запозичення за ступенем освоєння, а й відрізнити їх від слів, створених у мові, що приймає, з морфем іншомовного походження. Однак, враховуючи механізми освоєння запозичень, не цілком правомірно відносити до квазізапозичень переоформлення, так як при переході слова з однієї мови в іншу неминуче відбувається її формальна деформація, обумовлена структурною своєрідністю мов, що контактують. Не зовсім правильно виключати з-поміж запозичень всі слова-міксти. При контакті мов, що стосуються різних морфологічних типів, деякі частини мови не можуть бути запозичені інакше, ніж з приєднанням морфем приймаючої мови (наприклад, прикметники та дієслова) [Зацний 2007, с. 102].

Запозичена лексика також диференціюється відповідно до часу приходу мову, що приймає. Дані класифікації пов'язані з історичними періодами мовного та суспільного розвитку.

Ще одним видом класифікації запозичень, що не суперечить усім вищевикладеним, є класифікація відповідно до мови-джерела, згідно з якою

запозичення діляться на галицизми, германізми, тюркізми, англiцизми та американізми, чи англо-американізми.

Швейцарський лінгвіст Ш. Баллі виділяє два види запозичень:

1. Слово, запозичене без змін: такі ізольовані запозичення зазвичай асимілюються мовою в цілому, їх вимова приводиться у відповідність до фонологічної системи, отже, «притосовується» до слів, з якими вони асоціюються.

2. Запозичення численні та одного походження, завдяки чому вони становлять групу із загальними структурними рисами. Такі запозичення піддаються аналізу та дають запозичувальному мови формативні елементи (основи, префікси, суфікси, типи словосполучень) [Bally 2001, с. 75].

Вчений також зазначає, що запозичення, всупереч усьому, підпорядковуються основним і в той же час протилежним законам тієї та іншої мов.

Таким чином, усі виділені групи у свою чергу можуть бути класифіковані з різних точок зору:

- залежно від ступеня поширеності: міжнародні, регіональні, загальнонаціональні, групові (діалектизми, професійний жаргон, молодіжний сленг), індивідуальні;

- залежно від частоти вживання: узуальні та okazіональні;

- залежно від ступеня освоєння: повністю, частково асимільовані та не асимільовані.

Сукупність цих та інших характеристик у поєднанні із зазначенням основних причин вживання відповідних одиниць та їх найбільш типових функцій і повинні бути покладені в основу більш детальної класифікації.

Отже, огляд наукової літератури з цієї теми показує, з одного боку, відсутність єдності у підході до побудови класифікації запозичень за типами, видами, класами і розрядами, а з іншого боку, недосконалість самих

класифікацій, бо вони часто ґрунтуються на різних критеріях і принципах. Для повноцінного засвоєння слів мовоюреципієнтом, їх вивчення і нормалізації, а також для лексикографування необхідна не лише повна «інвентаризація» іншомовних одиниць у мові, але й їх детальна систематизація, тобто створення різнобічних класифікацій. Тут, очевидно, доцільно говорити не про одну узагальнюючу класифікацію, а про взаємозв'язану низку чи систему класифікацій, які змогли б відобразити такий складний і неоднорідний предмет з різних боків, у результаті чого склалася б його цілісна характеристика.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИЧНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ТА СПОСОБИ ЇХ ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЮ

2.1 Способи перекладу лексичних запозичень: калькування, транскрипція, транслітерація

Запозичення у сучасних мовних культурах є нерідким явищем. Англійська мова не є винятком. Дуже часто в мові чи літературі можна зустріти іноземне слово, яке відрізняється вимовою та написанням. Подібні слова називаються запозиченнями. Запозичення, як процес, характеризується появою та закріпленням певного іншомовного елемента. Цей процес є невід'ємною частиною розвитку та функціонування мови.

Запозичення в англійській можна розділити на дві групи: запозичення з родинних мов (*fellow* – «хлопець», *flat* – «квартира», *sale* – «розпродаж»); запозичення з іншої мовної системи (*samurai* – «самурай» (японська), *bouquet* – «букет» (французька), *tacho* – «хлопець» (іспанська) [Юрійчук 2020, с. 173].

Також існують групи слів, які були запозичені дуже давно і зараз сприймаються, як споконвічно англійські слова. Подібні явища складають труднощі під час перекладу слів чи текстів.

Існує кілька способів запозичень англійською мовою. Найбільш загальними та поширеними способами є: прямий переклад (літеральний) та непрямий переклад (переклад у переносному значенні). Найчастіше для перекладу офіційних документів використовується прямий спосіб перекладу запозичень, оскільки підбрати найбільш підходящий переклад для того чи

іншого слова досить скрутний і копіткий процес. Але якщо звертатися до розмовної мови або художньої літератури, де використовується велика кількість ідіом, то прямий спосіб перекладу підійде не повною мірою, оскільки прямий переклад ідіом не має жодного сенсу. Тому в таких випадках використовується опосередкований спосіб перекладу як запозичень, так і «корінних» слів [Хоменко 2013, с. 208].

Існує кілька способів переведення запозичень. Серед основних способів перекладу виділяють чотири групи: транслітерація, транскрипція, калькування та семантичне запозичення.

Транслітерація – вид запозичення із збереженням написання іноземного слова. Слово читається за правилами прочитання рідної мови: *zebra* «зебра». Методом транслітерації з англійської мови в українську запозичені слова «круїз» (англ. *cruise*), «мотель» (англ. *motel*), «клуб» (англ. *club*). Транслітеровано при запозиченні з англійської також багато власних імен: «Вашингтон» (англ. *Washington*), «Техас» (англ. *Texas*), «Лондон» (англ. *London*) [Підкуймуха 2013, с. 143].

Транскрипція (фонетичний спосіб) – це таке запозичення словникової одиниці, при якому зберігається її звукова форма (іноді дещо видозмінена відповідно до фонетичних особливостей мови, в яку слово запозичується). У такий спосіб з англійської мови запозичені слова «футбол» (*football*), «трейлер» (*trailer*), «джинси» (*jeans*) та ін.

Калькування – це спосіб, при якому запозичується асоціативне значення та структурна модель слова. Кальками називаються запозичення як буквального перекладу іноземного слова чи висловлювання (переклад слова *Vaterland* методом калькування дало англійську кальку *Fatherland*) [Лук'янова 2019, с. 192].

Семантичне запозичення – запозичення нового значення, до слова, що вже є в мові. Даний вид запозичення відбувається в близьких мовах (*brigade* існувало

в англійській мові, але значення «трудоий колектив» воно отримало під впливом європейських країн) [Карпенко 2021, с. 72].

При перекладі запозиченої лексики перекладачеві також необхідно враховувати структурну особливість лексичної одиниці. Слова за своєю структурою поділяються на однокомпонентні, двокомпонентні та багатоконпонентні.

До однокомпонентних слів, запозичених з латинської та грецької мов, як правило, можна підібрати еквіваленти, які утворюються шляхом транскрипції (*New York*) або транслітерації (*boss*). Якщо можливість перекласти термін, одним словом, відсутня, можна застосувати спосіб описового перекладу (*eye-opener* – «щось, що відкриває людині очі те що, як відбувається насправді»).

Деякі терміни можна перекласти як описовим перекладом, так і з допомогою транскрипції (*tachograph* – «тахограф/ апарат, який вимірює частоту обертання»). Це залежить від контексту та доречності того чи іншого перекладу в тексті.

Двокомпонентні слова у свою чергу поділяються на прості, еліптичні та «хитрі». Прості терміни завжди однозначні (*pressure gauge* – «манометр»). Еліптичним термінам необхідно давати розгорнутий переклад, оскільки є кальками імпліцитних англійських термінів (*nuclear tests* – «випробування у значенні випробувань ядерної зброї, а чи не випробувань у ядерному реакторі»). При перекладі «хитрих» термінів слід міняти місцями їх компоненти (*maximim theory* – «теоретичний максимум, а чи не максимальна теорія») [Кириченко 2017, с. 94].

Багатоконпонентні терміни перекладаються з кінця, оскільки останнє слово є значеннєвим (*time division multiple access system* – «система тимчасового поділу з багаторазовим доступом»).

Метод калькування використовується при перекладі як однокомпонентних термінів, так і термінологічних словосполучень (*substation* – «підстанція», *flameholder* – «стабілізатор полум'я»).

Калькування являє своєрідний спосіб запозичення, але в ньому є значуща і характерна риса, що відрізняє даний спосіб від запозичення. Якщо запозичення, слово повністю залишається незмінним й у перекладі має значення, як у вихідній мові, то за калькуванні використовуються деякі структури перекладу, без використання його дослівного перекладу [Кочерган 2003, с. 83].

Калькування є основою для великої кількості різних запозичень у міжкультурній комунікації у випадках, коли транслітерація з якихось причин неможлива.

На відміну від транскрипції та транслітерації, калькування не завжди є простим механічним перенесенням вихідної форми слова мовою перекладу; часто виникає необхідність зробити деякі перетворення.

Насамперед це стосується зміни відмінкових форм, кількості слів у фразі, афіксів, порядку слів тощо.

Інакше кажучи, калька – це буквальний переклад, що дозволяє перенести на мову перекладу реалію за максимально повному збереженні семантики. Прикладами калькування є *Parliament* – «парламент», *Prime Minister* – «прем'єр-міністр», *briefing* – «брифінг», *computer* – «комп'ютер», *skateboarding* – «скейтбординг», *show* – «шоу», *poster* – «постер» та інших.

Калькування використовується в тих випадках, коли необхідно створити значущий елемент у цільовому тексті і одночасно зберегти елементи форми чи функції вихідного слова [Лук'янова 2019, с. 191].

У деяких випадках калькування використовується поряд із транскрипцією та лексико-семантичною модуляцією.

Існує також поняття напівкальки (тобто слів, які відповідають правилам граматики цільової мови) та часткового калькування (коли у перекладі

використовується лише частина слова). Тобто півкальки є частковими запозиченнями слів і виразів, що складаються як з елементів вихідної мови, так і з елементів мови приймаючої.

Прикладами півкальки є *white collar* – «білий комірць», *bed and breakfast* – «номер плюс сніданок», *a clear head* – «світла голова, ясний розум». Калькування поділяється на словотворче, семантичне та фразеологічне.

Словотвірна калька – це слово, яке виникло внаслідок поморфемного перекладу іншомовного слова. Наприклад, слово «хмарочос» походить від перекладу двох коренів складеного англійського слова *sky-scraper*, слово «непромокальний» - від слова *waterproof* [Підкуймуха 2013, с. 143].

Семантична калька – це найбільш повна передача контекстуального значення елементів вихідного тексту в елементах перекладу. Семантична калька включає вихідні слова, які, крім властивих їм значень, набувають нових значень під впливом іншої мови. Наприклад, калька багатозначного англійського слова *picture* – «картина» позначає і твір живопису, і видовище, і фільм.

Фразеологічна калька – це стійке поєднання слів, що виникло внаслідок послівного перекладу іншомовного фразеологізму: «час – гроші» – *time is money*.

Фразеологічна напівкалька виникає, коли запозичують стійке вираз, але перекладають лише його частину: «жовта преса» – *yellow press*.

Крім зазначених вище можна виділити ще запозичення. Цей спосіб перекладу є одним із найпростіших. Найчастіше при перекладі того чи іншого тексту чи твору виникає проблема перекладу певного слова, що має особливе значення в англійській мові. Наприклад, існують слова, зміст яких дуже важко передати через переклад, у таких випадках користуються запозиченням слова, привносячи нову лексику в мову, що перекладається. Цей спосіб перекладу використовується досить часто позначення певної ділової чи технічної лексики. Також останнім часом можна спостерігати зазначену тенденцію у молодіжному сленгу. Дуже часто слова, характерні для англійського сленгу, укорінюються в

лексиці в їхньому первісному вигляді, без їхнього морфологічного перекладу. Наприклад, слова *crash* та *cringe*, які міцно зміцнилися в українській сучасній мові останні кілька років, є запозиченнями. Вони використовуються в їхній первісній формі, хоча мають переклад на українську мову [Ройляну 2022, с. 148].

«Краш» (*crash*) означає «зламатися» чи «закохатися без пам'яті», але у молодіжному сленгу це слово використовується без перекладу і має друге значення, тобто «об'єкт обожнювання чи кохання». Слово «кринж» (*cringe*), яке перекладається як «з'їджуватися», «виявляти раболепний страх», у молодіжному сленгу використовується зі значенням «переживати почуття сорому», дуже схоже на значення словосполучення «іспанський сором».

Також цей спосіб перекладу слів є вживаним для позначення деяких предметів, властивих тій чи іншій країні. Наприклад, слова *dollar* - «долар» або *tequila* - «текіла». Для цих слів не варто шукати особливих значень, оскільки предмети, позначені цими словами, притаманні тій чи іншій культурі і мають сенс лише при їх вживанні в оригінальному вигляді.

Поряд із вищезгаданими видами перекладів, коли використовується тільки калька, необхідно звернути увагу до змішаного перекладу. Часто виникає необхідність використовувати кілька методів перекладу одного терміну для більш точної та лаконічної передачі значення. Наприклад: «континентальний клімат» – *continental climate* (калька + транслітерація), *closed-source operating system* – «закрита операційна система» (генералізація), *data* центр – «центр обробки даних» (конкретизація).

Узагальнюючи вищевикладене, можна дійти висновку, що калькування дійсно є дуже ефективним прийомом, який використовується для перекладу більшості термінів. Найчастіше за допомогою калькування перекладаються складні слова та словосполучення, що складаються з двох і більше компонентів, які найбільше поширені в тексті, що перекладається.

Очевидно, що калькування у чистому вигляді зустрічається далеко не у всіх випадках і часто воно поєднується з різноманітними трансформаціями, причому до цих трансформаціям можуть ставитися як різні граматичні (заміна частин мови, перестановка слів, що входять у словосполучення, та розгортання), так і лексичні та лексико-семантичні прийоми перекладу (транслітерація, конкретизація, генералізація). Найчастішим прийомом є перестановка слів у словосполученні. Крім того, калькування може супроводжуватися відразу кількома трансформаціями, наприклад конкретизацією. (лексико-семантичний прийом) та перестановкою компонентів словосполучення (граматичний прийом) [Хоменко 2013, с. 207].

Наприклад, *science-fiction* – «наукова фантастика». Цей переклад є калькованим, оскільки дослівний переклад звучить як «наука-фантастика». У разі калькування більш, ніж доречно, оскільки за дослівному перекладі вираз втрачає сенс. Також в англійській мові *science-fiction* виступає в ролі прикметника та описує той чи інший вид творів чи фільмів. Дослівний переклад. Дослівний переклад є найпоширенішим, хоча завжди найправильнішим способом перекладу. В даному випадку необхідно дотримуватися правильності значення перекладу, оскільки в англійській мові більшість слів має кілька значень (іноді більше двох), що може заплутати перекладача. При неправильно підібраному значенні перекладу слова зміст усієї речення може кардинально змінитися або зовсім стати втраченим.

Повне чи часткове калькування сприяє розвитку лексики мови, збереження її неповторності, тому що дозволяє зберігати норми мови.

Для правильного перекладу необхідно не лише володіти лексикою двох мов, але дуже тонко відчувати і розуміти їхню структуру, логіку, морфологію.

В англійських запозиченнях можна назвати кілька елементів, що мають чітку структурну виділення та значення.

Суфікс «інг» (-*ing*) – має значення дії з дієслова – у вітчизняній мові запозичується великий потік слів із цим суфіксом (*marketing, kidnapping, kitboxing, bowling, leasing* тощо).

«Мейкер» (*maker*) – має значення той, хто виконує дію (*football playmaker, newsmaker, beatmaker, clipmaker and imagemaker*).

Структурний елемент «gate» – значення: скандал, пов'язаний з якоюсь особою чи державою (*Watergate, Heringgate, Monicagate, Panamagate*).

Суфікс – «іст» (-*ist*) – характеризує обличчя з різних сторін: стосовно об'єкту чи роду занять, у сфері діяльності, схильності (*pianist, journalist* тощо.).

Суфікс «єр» (-*er*) – суфікс іменника (*poster, biker, broker, toaster, shaker, speaker*).

Суфікс «-able» – значення має здатність, якість (*comfortable, transportable, presentable*).

Приставка «супер» від *super*, значення «понад», утворює слова і на базі українських слів (*supermarket, superhero, superstar* і так далі) [Зацний 2006, с. 26].

В даний час для перекладачів (особливо початківців) існує низка проблем, пов'язаних з перекладом текстів з англійської мови. Оскільки щодня з'являються нові слова, які стають досить популярними та поширеними у використанні, необхідно ретельно відстежувати неологізми мови та застосовувати правильне трактування тих чи інших слів. Ще однією важливою проблемою при перекладі є правильність обраного значення для певного слова. Оскільки в англійській мові слова багатозначні, необхідно уважно вивчати структуру речення чи фрази для того, щоб підібрати правильне, потрібне значення слова, щоб не допустити втрату смислового навантаження загального тексту. Дві дані проблеми часто зустрічаються при перекладі, тому на початку перекладу текстів або окремих фраз потрібно уважно вивчити їхню структуру. Крім того, потрібно поповнювати знання іноземної лексики.

2.2 Коннотації запозиченої англійської мови і проблема їх перекладу на українську мову

Сучасна міжкультурна комунікація здійснюється у рамках глобалізації культур та процесу інтернаціоналізації слів із різних мов. Процеси глобалізації, покращення міжнародних відносин, посилення культурних обмінів між державами, а також поява нових об'єктів та явищ не можуть не впливати на наше повсякденне життя, та й на мову, розвиваючи та збагачуючи її. Одним із джерел збагачення мови є запозичення.

Запозичення та адаптація нової лексики з інших мов є процесами, що відбуваються у всіх мовах світу, у тому числі й англійській. Ці процеси являють собою мовне явище, що розвивається швидкими темпами, що включає в себе власне мовну, але й культурологічну інформацію. Дослідження зв'язку мови та культури в сучасному світі є одним із основних напрямків сучасного мовознавства. Цей факт підтверджує необхідність уважнішого вивчення семантичних, а отже, і коннотативних процесів. Ці процеси засновані на зміні ставлення людей, які говорять тією чи іншою мовою, до тих чи інших об'єктів та явищ навколишньої дійсності [Бабенко 2019, с. 18].

Мова, мислення і культура народу, що говорить певною мовою, тісно взаємопов'язані, існують як частини одного явища і співвідносяться з реальністю, залежить від неї, відбивають і водночас формують навколишній світ, а вокабуляр мови розвивається відповідно до соціально-культурної дійсності країни та народу.

Лексичне значення будь-якого слова становить складне ціле. Денотативне значення слова має справу з інформацією, яке слово несе про свій денотат, воно називає поняття та зафіксовано у словниках. Денотативні значення зазвичай зрозумілі без контексту і не викликають особливих труднощів під час перекладу.

Через концепти, що відображають реальну дійсність, денотативні значення співвідносяться зі сферою, що знаходиться поза мовою [Бронін 2013, с. 109].

Коннотативне значення несе інформацію, яка пов'язана з умовами та учасниками процесу комунікації, воно відображає асоціації, емоції, оцінки та особистий досвід співрозмовників. Конотація, в яку входять емоційний, оцінний та експресивні компоненти, таким чином, більш складна для вивчення, тому що вона є факультативною частиною значення слова.

Конотація (лат. *connotatio*, від *connoto* – «маю додаткове значення») – емоційне або оцінне забарвлення слова узуального (закріпленого в лексичній системі мови) або okazіонального (який не відповідає загальноприйнятому вживанню) характеру. Це будь-який компонент, який доповнює предметно-понятійний (або денотативний), а також граматичний зміст слова та надає йому експресивну функцію на основі відомостей, що співвідносяться з культурно-історичним та світоглядним досвідом людей, які говорять цією мовою, з емоційним станом того, хто говорить і т. п [Бронін 2013, с. 114].

Наприклад, у багатьох мовах слово «ведмідь» має конотацію незграбності і неповороткості. Очевидно, що ці ознаки не є характерними для цих тварин. Ознака незграбності не входить у денотативне значення слів «ведмідь», але, тим не менш, стійко асоціюється з ним у мові, про що свідчить переносне вживання цього слова стосовно неповороткої людини.

Вплив формування додаткових значень слова надають найрізноманітніші чинники: жанрові конвенції (наприклад, слово «жар» у літературі може означати високий рівень почуття – любовну пристрасть), стереотипи сприйняття (зображення пасти може означати як харчовий продукт, а й викликати асоціації з Італією - Батьківщиною пасти), стилістичні особливості тощо.

Коннотативні значення здатні нашаровуватись на мовні денотативні значення, на немовні знаки, на прагматичні призначення предметів. Коннотативні значення рухливі. Найважливішою характеристикою

коннотативного значення вважатися його емоційна складова, здатність як емоційний вплив доповнювати, а іноді й заміщати денотативне значення слова.

Під емоційно-оцінним підкомпонентом конотації розуміється вираз емоції того, хто говорить. Ця складова виникає з урахуванням предметного сенсу слів, проте, якщо вона виникла, її можна характеризувати як тенденцію, що має витіснити денотацію або сильно її модифікувати [Гармаш 2008, с. 185].

Емоційна інформація запозичення передає ставлення до предмета висловлювання і може бути представлена як позитивна емоційна оцінка (схвалення, здивування та ін.) та негативної емоційної оцінки (несхвалення, недобррозичливості тощо).

Запозичення – мовний процес. В результаті в мові з'являються та закріплюються деякі іншомовні елементи, які згодом стають повноцінними елементами мови. Запозичення – невід'ємна складова функціонування та історичної зміни будь-якої мови, одне з основних джерел поповнення словникового запасу. Процес запозичення лежить у основі мовної діяльності. Частка запозичених елементів у мовах велика, хоча точно підрахувати їх кількість не завжди є можливим з різних причин, наприклад, як через постійне збільшення кількості іншомовних елементів, що проникають у мову, так і внаслідок дії процесу асиміляції, який ускладнює можливість встановити походження слова [Боярова 2012, с. 260].

Збагачення словникового складу за рахунок словника інших мов зазвичай є наслідком різних політичних, економічних, торгових відносин. Часто при запозиченні нове слово з'являється в мові, що запозичує, разом з новою реалією, що не існувала в запозичуючій мові раніше і, як наслідок, не зафіксованої в мовній картині світу. У деяких випадках запозичене слово приходить як синонім, що існував у словниковому складі запозичувальної мови слова.

Значення запозиченого слова в мові може розширюватися або звужуватися. Розширення значення пов'язане з метафоричним перенесенням назви на інший

денотат, що ґрунтується на подібності об'єктів навколишньої дійсності. Також при розширенні значення слово може набувати нових коннотативних значень. Протилежна тенденція – звуження значення – призводить до скорочення числа денотатів, що позначаються цим словом. В результаті цього процесу слово переходить у розряд спеціальних і стає стилістично маркованим. Так, латинське слово *velum* – «завіса, вуаль, покривало» в англійській мові з часом втратило ці значення і сьогодні вживається як термін «м'яке небо» [Винокурова 1993, с. 85].

Іноді у запозичальній мові похідне значення слова стає більш уживаним, ніж основне. Наприклад, *claim* частіше вживається у значенні «стверджувати», а не «претендувати», *issue* – «питання», а не «випуск», *source* – «джерело інформації», а чи не «виток».

Англійська мова – це жива мова. Англійська мова – це явище динамічне і постійно розвивається. Приходить щось нове, зникає старе. У процесі довгої та багатой історії свого розвитку англійська мова сприйняла величезну кількість іноземних слів, що різними шляхами проникли у словник. Серед цих запозичень, крім окремих слів, є службові слова та словотвірні морфеми. Тенденція до запозичення слів з інших мов до англійської не припиняється і по сьогоднішній день. Нові слова приходять з різних мов земної кулі і переважно в галузі сучасних технологій. Багато запозичених слів – це слова для позначення гастрономічних реалій. Наприклад, *latte* (італійське слово для позначення кави з великою кількістю молока), *taqueria* (вид ресторану мексиканською іспанською) і *radicchio* (з італійської; означає вид листового салату) [Гармаш 2007, с. 238].

Особливий інтерес з погляду перекладу є семантичні запозичення. Це процес запозичення нового значення, іноді переносного, до слова, що вже є в мові. Слова *pioneer* і *brigade* функціонували в англійській мові і до проникнення до нього радизмів, але нові значення ці слова набули під впливом радянського періоду. Семантичні запозичення відбиваються особливо легко в близьких мовах. Цілий ряд прикладів можна знайти серед скандинавських запозичень. Приміром,

давньоанглійської дієслово *dwellan* «блукати, зволікати», під впливом давньоскандинавської *dveljawun*, розвинувся в сучасній англійській *dwel* «жити».

Таким чином, у звуковому відношенні *dwel* перегукується з англійською, а в семантичному із скандинавським дієсловом. Випадків семантичного запозичення серед іменників більше, ніж серед дієслів. Іменник *gift* в давньоанглійській означало не «подарунок», а «вкуп за дружину» і потім, внаслідок асоціації за суміжністю – «весілля».

Скандинавське слово *gift* означало «дар, подарунок», і це відбилося на значенні споконвічного слова. Зі скандинавського набули своїх сучасних значень слова: *bread* (у давньоанглійській «шматок хліба»), *dream* (в англ. «радість»), *holm* (в англ. «океан, море»), *plough* (в англ. «захід землі»).

Головна мета перекладу – досягнення адекватності. Адекватний, або еквівалентний, переклад – це такий переклад, який виконується на рівні, необхідному та достатньому для передачі плану змісту оригінального тексту за дотримання відповідного плану вираження, тобто мовних норм перекладної мови. Якщо запозичене слово ще не асимілювалося або не зовсім асимілювалося в англійській мові та сприймається носіями англійської мови як чужорідне, неминуче виникає проблема його передачі перекладаючою мовою. Наприклад, наступні запозичені слова стали дуже частими в англійській мові, проте існує проблема їх перекладу. При їх передачі необхідно враховувати їхню конотацію в англійській мові [Кириченко 2017, с. 93].

1. *Filibuster* – 1) «флібустьєр»; «пірат»; «військовий авантюрист»; 2) «обструкція» (у законодавчому органі); «парламентська процедура затягування вирішення питання». Це слово було запозичене в англійську з іспанської (ісп. *filibustero*) і мало значення «пірат», «корсар», «грабіжник». Потім, у середині XIX століття, воно стало означати політичну тактику – «обструкцію». «Обструкція» – навмисний зрив чогось (наприклад, парламентського засідання шумом,

проголошенням довгих непотрібних промов). Конотація цього слова при запозиченні залишилася негативною обох значеннях.

2. *Gaffe* – «хибний крок»; «недоречний вчинок чи недоречне зауваження»; «помилка»; «нетактовність»; «ляп». Це запозичення прийшло в англійську мову з французької мови, де спочатку воно означало «човнар човна», потім, в результаті подальшого лінгвістичного переосмислення, набуло свого нинішнього значення.

Проаналізувавши словникові статті та етимологію даного слова, ми дійшли висновку, що запозичення мало негативну конотацію у вихідній мові та зберегло цю конотацію в англійській мові. Кількість запитів на пошук значення цього запозичення зросла у лютому 2017 року, після прикрої ситуації на церемонії «Оскар», коли нагорода за найкращий фільм була помилково вручена іншому фільму.

3. *Ruse* – «шахрайство»; «обман»; «хитрість»; «хитрощі»; «лукавство»; «прийом»; «хитрощі»; «підступ»; «підковирка». Це слово було запозичене з французької мови, в якій воно мало значення «обман, хитрість». Негативна конотація запозичення збереглася і англійською. Це запозичення привернуло увагу читачів після того, як пан Трамп, президент Америки, ужив його у своїй промові, заперечуючи зв'язок з росією в ході передвиборчої кампанії.

4. *Carnage* – «різанина»; «кривава бійня»; «кривава розправа»; «розправа»; «кровопролиття». Це слово було запозичено в англійську мову наприкінці XVI століття з французької мови, а у французьку, у свою чергу, з латинської, де воно мало значення «данина, що складається з тварин чи м'яса». В обох мовах це слово має негативну конотацію. Інтерес до цього запозичення зріс після використання його Трампом у своїй інавгураційній мові у січні 2017 року.

5. *Nepotism* – «непотизм»; «кумівство»; «заступництво»; «службове заступництво родичам та своїм людям»; «призначення родичів на важливі пости»; «блат»; «протекція родичам та друзям». Це запозичення сягає корінням в

латинську мову, де воно мало значення – «племінник», «онук», а також значення з негативною конотацією – «заступництво, яке виявляється по відношенню до племінників». Потім слово було запозичене італійським мовою, звідти воно прийшло у французьку мову, а потім уже і в англійську мову, де закріпилося значення саме з негативною конотацією. Дане запозичення почало набирати популярності у пошуку значення в онлайн словниках після призначення Джареда Кушнера, чоловіка Іванки Трамп, на керівну посаду в адміністрації президента Трампа.

6. *Realpolitik* – «реальна політика», що виходить із критерію практики та доцільності; політичний прагматизм. Цей термін був запозичений в англійську з німецької мови в кінці XIX століття, де вона мала значення «політика, заснована на реальності». Термін *realpolitik* має нейтральну конотацію як німецькою, так і англійською мовою.

7. *Acrimonious* – «жовчний (про характер); саркастичний; злісний, ворожий; уїдлиий». Це слово було запозичено в англійську з латинської мови на початку XVII століття, де воно мало значення «різкий, гострий». Проаналізувавши всі джерела з цього запозичення, ми визначили, що слово *acrimonious* мало негативну конотацію латинською мовою і зберегло її при запозиченні англійською мовою. Це запозичення привернуло увагу інтернет-користувачів у зв'язку з його широким використанням багатьма засобами масової інформації під час висвітлення фіналу президентських виборів.

8. *Agitprop* – 1) «агітація та пропаганда»; 2) «політична пропаганда, що проводиться в основному через літературу, театр, музику чи мистецтво»; 3) «пропагандист, агітатор». Дане слово було запозичено з російської (російськ. агітпроп – скорочене від агітаційно-пропагандистського відділу) і використовується в англійській мові з 1925 року. У перші десятиліття використання цього запозичення воно означало саме агітаційно-пропагандистські відділи, що існували в СРСР. Потім у середині XX століття

запозичення розширило своє значення і позначало політичну пропаганду невідомого походження. У російській мові воно мало нейтральну конотацію та зберегло її і в англійській мові, незважаючи на розширення первісного значення цього слова в середині XX століття.

Інтерес до цього запозичення зріс серед інтернет-користувачів після виходу статті в газеті *New York Times* про програму Дональда Трампа, що транслюється через Facebook Live.

9. *Hombre* – «хлопець, малий, чувак, тип». Це слово було запозичене з іспанської мови, де воно мало значення з нейтральною конотацією «людина, чоловік». В англійській мові слово *hombre* є найбільш неформальним варіантом слів *guy* і *fellow*, що мають значення «хлопець». Найчастіше дане запозичення зустрічається у словосполученні зі словом *bad* – «поганий». На нашу думку, це вказує на появу в англійській мові негативної конотації у слова *hombre*.

10. *Stamina* – 1) «запас життєвих сил; внутрішні резерви організму»; 2) «витримка, витривалість, стійкість». Дане слово сягає корінням у латинську мову, де воно мало значення «намотувати нитку життя на веретено долі». У середині XVII століття воно було запозичене англійською мовою зі значенням «необхідні та основні елементи чи властивості чогось», потім на початку XVIII століття слово *stamina* набуло нового значення – «витривалість, наполегливість», в латинській мові та в англійській мові воно має позитивну конотацію.

Таким чином, двома основними причинами сучасних запозичень є внутрішньолінгвістична, тобто потреба в найменуванні об'єкта або явища, обумовлена неточністю наявної назви, та екстралінгвістична, тобто необхідність вираження конотацій, якими не має відповідна одиниця в мові, що приймає.

Більшість іншомовних слів в англійській мові є фонетичними запозиченнями, тому що загальний звуковий комплекс їх виявляється для запозичувальної мови новою, однак, кожен зі складових їх звуків, за рідкісними винятками, замінюється звуком мови, в яку вони потрапляють.

Всі способи перекладу застосовуються для передачі запозичених елементів в одній мові іншою мовою. Їх використання зумовлене думкою перекладача щодо доречності того чи іншого способу та варіанта перекладу у певній ситуації, оскільки нерідко можливі кілька варіантів. Критеріями доречності є: мета тексту та, залежність від неї, точність передачі або її експресивність; рівень передбачуваної підготовки читача у цій сфері; стиль тексту. Основним способом перекладу запозичень та їх коннотативних компонентів в англійській мові є конкретизація значень.

2.3 Практичний аналіз перекладу конкретних запозичень з різних мов у контексті англійської мови

Англійська мова належить до німецької гілки індоєвропейської мовної сім'ї. Найстаріші слова в англійській – індоєвропейського походження. До них відносяться:

– слова, що виражають сімейні відносини: *brother* («брат»), *daughter* («дочка»), *mother* («мати»); дії: *to come* («приходити»); *to know* («знати»); *to sit* («сидіти»); якості: *quick* («швидкий, живий»), *right* («правий, правильний»), *sad* («сумний, сумний»);

– назви частин людського тіла: *ear* («вухо»), *eye* («око»), *foot* («нога, ступня»); рослин та тварин: *cat* («кішка»), *tree* («дерево»), *wolf* («вовк»);

– чисельні слова: *hundred* («сто»), *ten* («десять»), *three* («три»).

Словниковий запас англійської збагачувався протягом усієї своєї історії. Один із шляхів розширення словникового складу мови – запозичення з інших мов. Запозичення – «це елемент чужої мови (слово, оборот, морфема, фонема), перенесений з однієї мови в іншу в результаті мовних контактів, а також сам

процес переходу елементів однієї мови до іншої». Слова, взяті з інших мов, видозмінювалися орфографічно та семантично відповідно до стандартів англійської мови.

Процес запозичення слів з інших мов триває вже понад тисячу років. Той факт, що 80 % англійських слів є запозиченими, зумовлені специфічними умовами розвитку англійської мови.

Протягом багатовікової історії Британські острови неодноразово піддавалися завоюванням інших племен та народів. Так, з VIII століття до нашої ери Британію населяли брити, кельтські племена, що належать до давніх індоєвропейським племенам, які з 55 року до нашої ери зазнавали нападів римлян, а потім були захоплені Римською імперією. Латинська мова римлян вплинула на мову кельтів. Римське панування у Британії закінчилося лише на початку V століття нашої ери [Naugen 1950, с. 216].

У середині V століття Британія знову зазнала захоплення. Цього разу німецькі племена англів, саксів, ютів і фризів зайняли більшу частину території Британії, населену кельтськими племенами бриттів, гаелів та кімрів. Загарбники говорили своєю мовою – англосаксонською (англо-сакс.), яку також називають давньоанглійською. Англосакси дали англійській такі слова, як *naked* («оголений, явний») – від англо-сакс. *nacod* («нагий»); *to ring* («звучати, дзвонити») – від англо-сакс. *hringan* («зіштовхуватися, дзвонити»); *spade* («лопата, заступ») – від англо-сакс. *spædu* («лопата»); *town* («місто, невелике місто, містечко») – від англо-сакс. *tun* («города, садиба, місто»). У мову англосаксів проникли латинські (лат.) слова кельтського населення Британії. Наприклад табл.2.1:

Таблиця 2.1

Запозичення з кельтської мови

Сфера вживання	Мова			Значення слова
	англійська	англосаксонська	латинська	
Назви продуктів	butter	butere	Būtyrum	масло
	cheese	cuse	cāseus	сир
Торгові терміни	inch	ynce	uncia	унція (дюйм)
	pound	pund	pondō	вага (фунт)
Рослини	cole	cāul, cāwel	caulis	капуста
	plant	plante	planta	рослина

Як видно з прикладів, наведених у таблиці 2.1, запозичені слова, незалежно від сфери вживання, зазнали певних орфографічних змін, але їх семантичне значення залишилося незмінним. Проте більшість запозичень змінилися як орфографічно, і семантично: *mill* («млин, борошномельний завод») – від англосакс. *myln* – від латів. *molina* («млин»); *street* («вулиця») – від англо-сакс. *stræt* («що простягається вперед, плоско накладений шар») – від лат. *strata* («дорога»); *wall* («стіна, вал») – від англосакс. *weall* («кріпосний вал, захист») – від лат. *vallus* («огорожа, частокіл»). Слова кельтського походження великого впливу на давньоанглійську мову не мали: «...кельтизмів у давньоанглійській мові можна нарахувати більше 10 – 12». Зважаючи на те, що гаельська мова є однією з кельтських мов, можна навести такі приклади: *bannock* («прісний коржик, банок») – від англо-сакс. *banuc* – від Гаельськ. *bannach* («пресний коржик»); *bin* («засік, ящик, відсік») – від англо-сакс. *binn* («скриня, ясла») – від гаельськ. *benn* («кошик, віз»); *down* («безлісова височина, горбиста місцевість») – від англо-сакс. *dūn* – від Гаельськ. *dun* («пагорб»).

У VI-VI століттях мови кельтських та німецьких племен поступово стали територіальними діалектами населення Британії. Основою національної

англійської мови став лондонський діалект, оскільки місто Лондон був політичним, торговим та культурним центром країни.

Наприкінці VI століття Британії почалося поширення християнства. Латинська мова, в якій було велика кількість грецьких (грец.) запозичень, стала мовою англійської католицької церкви. З'явилися такі слова, як *bishop* («єпископ, судновий священик») від англо-сакс. *bisceop* – від лат. *episcopus* («єпископ») – від грец. *episcopos* («наглядач»); *monk* («чернець, старець») – від англо-сакс. *munec* – від латів. *monachus* («монах») – від грец. *monachōs* («пустельник, людина, що любить усамітнення»); *priest* («священик, церковнослужитель») – від англо-сакс. *prēost* («священик») – від лат. *presbyter* («священик, святий отець») – від грец. *presbyterōs* («старійшина») [Skeat 1994, с. 89].

Значний внесок у лексичний склад англійської мови зробила давньоскандинавська мова.

З VIII століття скандинавські племена, що жили на території сучасних країн Швеції, Данії та Норвегії, робили набіги на країни, розташовані на узбережжях Північного та Балтійського морів. Вони були вправними мореплавцями, і їх називали вікінгами. Вікінг – це «учасник морських походів скандинавів наприкінці VIII – середині XI століття». Скандинави належали до тієї ж групи народів, як і англосакси, і їхні мови були подібні. Вплив давньо скандинавської мови на англійську важко переоцінити. Споріднена близькість цих мов полегшувала взаєморозуміння для людей і запозичення слів. В англійській мові налічується близько 900 слів давньо скандинавського походження. До них належать такі слова, як *bloom* («цвітіння, квітка, розквіт») – від англо-сакс. *blōma* («маса металу») – від давн.-сканд. *blómi* («квітка, цвітіння»); *earl* («граф, воїн») – від англо-сакс. *eorl* («людина благородного походження, сміливий воїн») – від др.-сканд. *jarl* («намісник короля»); *plough* («плуг, рілля, зоране поле») – від англо-сакс. *ploh* («зоране поле») – від давн.-сканд. *plógr* («плуг»); *sister* («сестра,

доглядальниця, черниця») – від англо-сакс. *sweostor* – від давн.-сканд. *systir* («сестра») [Юрійчук 2020, с.88].

Перераховані вище слова давньо скандинавського походження мають відповідності у датській та шведській мовах (табл.2.2):

Таблиця 2.2

Запозичення з давньо скандинавської мови

Мови			Значення слова
англійська	датська	шведська	
bloom	blomme	blomma	цвітіння
plough	plov	plog	плуг
sister	söster	syster	сестра

З таблиці 2.2 видно, що ці слова при однаковому смислового значенні дещо різняться в орфографії, що підтверджує вплив давньо скандинавської мови на англійську, датську та шведську мови.

Коли нормани з північного узбережжя Франції захопили Англію в 1066 році, більшість англійського народу говорили англосаксонською або давньоанглійською мовою, що налічує близько 30 тисяч слів.

Мова норманів була сумішшю латинської та французької мов. Він відрізнявся від французької мови, якою говорили в центрі Франції. Поступово давньоанглійська мова стала поповнюватися лексикою центрального діалекту французької. Знадобилося три століття для мов, якими говорили в Англії, щоб злитися в середньо англійську мову, що стала предком сучасної англійської мови. У цей період до англійської мови увійшли такі слова, як *to aid* («допомагати, сприяти») – від сер.-англ. *aiden* («надавати допомогу») – від старо французького (ст.-фр.) *aider* («допомагати») – від лат. *adiutare* («допомагати, сприяти»); *beast* («звір, тварина, груба людина») – від сер.-англ. *beste* («звір, худоба») – від ст.-фран. *beste* («тварина») – від лат. *bestia* («тварина, звір»); *feeble* («слабкий,

нікчемний») – від сер.-англ. *Feble* («немічний, кволий») – від ст.-фран. *foible* («плачевний, жалюгідний») – від лат. *flebilis* («слабкий»); *proper* («властивий, належний, підходящий») – від порівн.-англ. *propre* («правильний») – від ст.-фран. *proper* («притаманний, належний») – від латів. *proprium* («властивий»). У цих прикладах при запозиченні з однієї мови до іншої змінювалося написання слів та його значення. Однак існує низка слів, семантичне значення яких було однаково у цих мовах, а орфографія змінилася. Декілька таких слів представлено в таблиці 2.3:

Таблиця 2.3

Зміна орфографії запозичених слів

Мови				Значення слова
англійська	середньоанглійська	старофранцузька	латинська	
autumn	autumpne	autompne	autumnus	осінь
foreign	foraine	forain	foraneus	чужий
honest	honest	honeste	honestus	чесний
invite	invyte	inviter	invitare	запрошувати
matter	matere, materie	matere, matiere	materia	діло
try	tryen	trier	tritus	вибирати, випробовувати

У XV-XVI століттях в епоху Відродження в Англії, як і у всіх європейських країнах, значно підвищився інтерес до науки, мистецтва та культури стародавніх цивілізацій Греції та Риму. У зв'язку з цим до англійської мови увійшло значну кількість латинських та грецьких запозичень. Це були переважно абстрактні слова, а також слова, що стосуються науки та мистецтва. Наприклад, *to elect* («вибирати, відбирати») – від лат. *legere* («вибирати»); *moderate* («помірний, стриманий») – від лат. *moderari* («регулювати, упорядкувати»); *music* («музика, музичний твір») – від сер.-англ. *musik* – від лат. *musica* («музика») – від грец. *musikē* («мистецтво муз»); *philosophy* («філософська основа, ставлення до

життя») – від сер.-англ. *philosophie* («основний підхід до життя») – від лат. *philosophia* («любов до знань») – від грец. *philosophia*, де *phileō* означає «люблю» і *sophia* – «мудрість».

Ренесанс був періодом інтенсивних культурних контактів між головними європейськими державами, тому до англійської мови увійшли слова з європейських мов. Найбільш значними їх були слова з французької (фр.), відомі як «паризькі запозичення». Однак частина цих слів сягає корінням в інші мови. Прикладами можуть бути наступні слова: *ballet* («труппа танцюристів-професіоналів, балет») – від фр. *ballet* («балет, танець»); *machine* («машина, верстат, двигун») – від фр. *machine* («машина, механізм») – від лат. *machina* («споруда») – від грец. *mēchanē* («пристрій, пристрій»); *police* («поліція, охорона порядку») – від фр. *police* («поліція, цивільний уряд») – від лат. *polītia* («вартова») – від грец. *politeía* («держава, форма правління»); *scene* («місце події, сцена, пейзаж») – від фр. *scēni* («сцена, підмости, театр») – від лат. *scena* («сцена, декорації») – від грец. *skēnē* («намет, намет, сцена»).

У цей період італійська мова також внесла свій внесок у поповнення словникового складу англійської мови. Почали вживатися такі слова, як *bravo!* («Браво! Молодець!») – від іт. *bravo* («хоробрий, браво! молодець!»); *violin* («скрипка, скрипаль») – від іт. *violino* («скрипка»). Деякі італійські слова своїм корінням сягають латинської або грецької мови, а в англійську мову увійшли з французької. Наприклад, *carnival* («карнавал, масові розваги ярмаркового типу») – від фр. *carnaval* («карнавал, масляна») – від іт. *carnevale* («карнавал, масляна, свято») – від лат. *carnelevale* («масляна»); *colonel* («полковник, командир полку») – від фр. *colonel* («полковник, командир полку») – від іт. *colonello* («полковник, стовпець») – від лат. *columna* («стовп, колона, опора»); *gondola* («гондола, кошик повітряної кулі») – від іт. *gondola* («гондола, човен») – від грец. *cóndu* («судина для рідини»).

У XVI-XVII століттях у зв'язку із загальноєвропейським визнанням високого розвитку голландського живопису в англійську мову з голландської були запозичені слова, що стосуються мистецтва. Наприклад, *easel* («мольберт, підставка для книг») – від голл. *ezel* («мольберт»); *to etch* («гравірувати, труїти на металі») – від голл. *etsen* («гравірувати, витравляти»); *landscape* («ландшафт, краєвид») – від голл. *landschap* («ландшафт, провінція, земля»).

Серед голландських запозичень багато термінів, що стосуються мореплавства та суднобудування: *buoy* («рятувальний буй, поплавець») – від голл. *boei* («буй, бакен»); *dock* («док, судноремонтний завод, портовий басейн») – від голл. *dokke* («док, гавань»); *yacht* («яхта») – від голл. *jacht* («полювання, гонитва, яхта»).

Внаслідок постійного контакту Англії з європейськими країнами словниковий склад англійської мови поповнився словами інших мов:

– іспанської (ісп.): *armada* («армада, військовий флот») – від ісп. *armada* («флот, ескадра, армада»); *cargo* («вантаж, вантаж корабля») – від вик. *carga* («вантаж, ноша, поклажа»); *potato* («картоплина, картопля») – від вик. *patata* («картопля»); *tornado* («ураган, вихор, шквал») – від вик. *tornado* («торнадо, ураган»);

– португальського (порт.): *dodo* («дронт (вимерлий птах)), нерозумна людина») – від порт. *doudo* («незграбний птах, дурний»); *emu* («ему (птах) – від порт. *ema* (ему, страус»); *tank* («цистерна, паливний бак») – від порту. *tanque* («водою, цистерна»);

– німецької (нім.): *poodle* («пудель (порода собак)») – від нього. *pudel* («пудель»); *zinc* («цинк (метал)») – від нього. *zink* («цинк»); *wacke* («вакка (гірсько-кам'яна порода)») – від нього. *wacke* («вакка (камінь, що містить кварц, пісок та слюду)»).

Такі європейські мови, як угорська (угорська) та польська (польська), також поповнили словниковий запас англійської мови, хоч і невеликою

кількістю слів: *haiduk* («гайдук (повстанець)») – від угор. *hajdú* («гайдук»); *tokay* («Токай (сорт винограду), вино») – від угор. *Tokay* («Токай – місто в Угорщині»); *mazurka* («мазурка – танець») – від польськ. *mazurka* («мазурка»), що виникло від найменування жителів історичної області Польщі Мазурії – мазурів; *polka* («полька» (танець)) – від польськ. *polka* («полька»).

Чимало слів увійшло до англійської з мов неєвропейських країн. Це, перш за все, були арабські (араб.) Слова. Наприклад, *emir* («емір» (титул мусульманського володаря)) – від араб. *amír* («емір, командувач»); *harem* («гарем» (жіноча половина будинку у країнах мусульманського Сходу)) – від араб. *haram* («гарем, буквально (літер.) священний, недоторканий»); *Mohammedan* («мусульманін, магометанін») – від араб. *Muhammad* («гідний похвали»); *muezzin* («муедзін» (служитель мечеті, що скликає мусульман на молитву)) – від араб. *mu-azzin* («муедзін»); *mufti* («муфтій» (вища духовна особа у мусульман, правомочний вирішувати релігійні та юридичні питання)) – від араб. *muftí* («магістрат, суддя»).

Слова перського (перс.) походження почали проникати в англійську мову в Середні віки переважно через французьку мову. При цьому деякі слова потрапили у французьку мову за допомогою грецької та латинської мов. Це такі запозичення, як *chess* («шахи») – від фр. *échec* («скрутне становище, шахи») – від перс. *sháh* («король»); *paradise* («рай, декоративний садок») – від фр. *paradis* («рай, парадіз») – від лат. *paradises* («рай») – від грец. *paradeisos* («садок, парк») – від перс. *pairidaéza* («огорожене місце»); *shawl* («шаль, велика хустка, покривало») – від перс. *shál* («накидка, мантия»); *tiger* («тигр») – від сер.-англ. *tigre* («тигр») – від фр. *tigre* («тигр, жорстока людина») – від лат. *tigrem* – від грец. *tigris* («тигр») – від перс. *tighri* («стріла»).

Починаючи з XVII століття внаслідок колонізації Англією неєвропейських земель та створення промислових та торгових компаній у Китаї, Японії та Індії англійська мова збагатилася новими словами з наступних мов:

– китайської (кит.): *ginseng* («женьшень, корінь життя») – від кит. *jên-shên* («женьшень» – далекосхідна рослина); *sampan* («сампан, китайський човен») – від кит. *san-pan* («дощатий плоскодонний човен»); *tea* («чай, чайна рослина, міцний відвар») – від кит. *té* («чай»);

– японського (яп.): *geisha* («гейша») – від яп. *geisha* («гейша» – жінка, навчена музиці, танцям, вмінню вести чайну церемонію та світську бесіду, літер. людина мистецтва); *kimono* («кімоно» (традиційний одяг японців) – від яп. *kimono* («кімоно»); *samurai* («самурай» – належить до військово-феодалного дворянського стану) – від яп. *samurai* («самурай, літер. лицар, страж»);

– індійських мов: *bungalow* («бунгало», одноповерховий літній будинок з верандою) – від бенгальської *bangalah* («бунгало» – слово утворене від назви провінції Бенгалія в Індії); *cashmere* («кашемір», вовняна пряжа з козячого пуху);

– від хінді: *Cashmere* («Кашмір» – область на північному заході півострова Індостан, де розводять особливу породу кіз)); *nirvana* («нірвана», стан повного спокою);

– від санскритського (санскр.): *nirvāna* («нірвана» (згасання)); *rupee* («рупія» (грошова одиниця Індії)) – від хінді *rūpiyah* («срібло, срібна монета») – від санскр. *rūpa* («красивий, срібло»).

До англійської мови увійшли також слова племен північноамериканських індіанців, оскільки з початку XVII століття до 80-х XVIII століття Північна Америка була англійською колонією. Запозичені слова відбивали побут індіанців та особливості природи їхньої країни. Наприклад, *moccasin(s)* («мокасин(и)» – взуття, зшите зі шматків шкіри) – від алгонкінського (алгонк.) мови індіанців *takisin* («мокасин»); *opossum* («опоссум, сумчастий щур») – від ацтекської мови індіанців *opasom* («опоссум» (чотиринога тварина)); *squaw* («скво, індіанка, жінка») – від наррангасетської мови індіанців *squaws* («жінка»); *wigwam* («вігвам, хижа²) – від алгонк. мови індіанців *wēkou-om-ut* («вігвам» (у його будинку)), де *wék* – «його будинок».

З середини XVIII століття Англія робила спроби захопити Південну та Центральну Африку, і до кінця XIX століття їй вдалося заволодіти найбагатшими колоніями африканського континенту. Це послужило тому, що англійська мова поповнилася низкою слів із мов тубільного населення Африки.

До них відносяться такі слова, як:

– *baobab* («баобаб» – дерево) – слово з'явилося у державі Західної Африки Сенегал;

– *chimpanzee* («шимпанзе» – мавпа) – від *tsimpanzee* («мавпа»); слово виникло на узбережжі Гвінейської затоки;

– *gnu* («гну, антилопа гну») – назва бере свій початок з мови готтентотів, етнічної спільності півдня Африки;

– *guinea* («гінея» – грошова одиниця) – така монета була викарбувана із золота, привезеного із західноафриканської держави Гвінея у 1663 році.

Слова, що мають австралійське (австрал.) походження, увійшли до англійської мови у XVIII столітті у зв'язку із колонізацією Австралії Англією. Наприклад:

– *boomerang* («бумеранг» – найдавніша метальна зброя) – у австралійських аборигенів поширений бумеранг, що повертається;

– *kangaroo* («кенгуру» – сумчастий ссавець) – назва цієї тварини була почута англійським мандрівником-дослідником Джеймсом Куком від аборигенів Австралії у 1770 році;

– *koala* («коала, сумчастий ведмідь») – від австрал. *gulawan* або його скороченої форми *gula*. Це слово вперше згадується в 1798 слугою губернатора штату Австралії Новий Південний Уельс Джоном. Прайсом після його подорожі до Блакитних гір, що знаходяться в цьому штаті;

– *wombat* («вомбат» – сумчастий ссавець) – від спотвореного австрал. *womback* або *wombach*. Вперше ці тварини були виявлені англійськими моряками у Басовому протоці між Австралією та Тасманією наприкінці XVIII століття.

Протягом усієї історії Англії англійська мова ввібрала в себе велику кількість слів з різних мов світу. Процес поповнення словникового складу англійської продовжується і зараз. З'являються слова в галузі сучасних інноваційних технологій, пов'язані з культурно-побутовими аспектами життя людей, політикою та спортом. Серед них слова:

1) запозичені з інших мов:

– *latte* («кава латте») – від іт. *caffé latte* («напій з молока та кава експресо, букв. кава з молоком»), винайдений у 1959 році італійцем Ліно Мейоріном, власником кафе в Сан-Франциско;

– *sputnik* («штучний супутник Землі») – від рос. «супутник» (першого у світі радянського штучного супутника Землі «Супутник-1», запущеного на орбіту 4 жовтня 1957 року);

2) утворені на основі раніше запозичених слів:

– *muppet* («дурник, людина, що надходить необдуманно»). Слово утворене від слів *marionette* та *puppet* американським режисером-лялечником Джимом Хенсоном у 1950-х роках і вимовляється «жартома», «по-дружньому». Слово *marionette* («маріонетка») походить від іт. *marionetta* («маріонетка», керована лялька, що рухається ляльководом за допомогою ниток). Це слово з'явилося у XVI столітті як зменшувальне від імені «Марія», як тоді назвали ляльок, що зображували Діву Марію. Слово *puppet* («маріонетка», «рукавична», «лялька») потрапило в англійську мову, пройшовши шлях з кількох мов: від СР-англ. *popet* («лялечка») – від фр. *Poupette* («журавчик» (вапняна конкреція), «лясовка лялечка») – від лат. *pupa* («лялька, лялечка (комахи)»); – *television* («телебачення») – від грец. *tēle* («далеко») та лат. *visio* («бачення»). В англійській мові вперше було вжито в 1907 році як спосіб передачі зображення, що рухається, за допомогою телефонних або телеграфних дротів;

3) виниклі на основі вже існуючих слів в англійській мові (англ.): *blog* («блог, інтернет-щоденник») – від англ. *web log* («мережевий журнал»), сторінка

Тіма Бернерса-Лі, винахідника з Великобританії, автора великої кількості розробок у галузі інформаційних технологій, з опублікованими ним новинами з 1992 року, є першим блогом;

4) раніше запозичені та отримали нове значення: *avatar* («уособлення, реальне втілення, аватара») – від санскр. *avatāra* («сходження») набуло нового значення в Інтернеті – «графічне уявлення користувача, основна фотографія, аватар». Це слово вперше з'явилося 1985 року у комп'ютерних іграх.

Таким чином, розглянувши походження запозичених слів в англійській мові, вивчивши їхню семантику та історичний шлях, можна зробити висновок про різноманіття запозичень, про велику кількість мов та значних історичних процесах, що сприяли проникненню слів з інших мов у словниковий склад англійської. У дослідженні було виділено запозичені слова, що відбивають основні історичні процеси в Англії: захоплення Британії Римською імперією, німецькими племенами, напади скандинавських племен, завоювання Англії норманнами, вплив епохи Відродження, постійні контакти з багатьма країнами, колонізація Англією інших земель. Проведена систематизація запозичених слів показала, що етимологічна структура англійського словникового запасу складається з споконвічно англійських слів індоєвропейського та англосаксонського походження та запозичень. Слова запозичувалися з багатьох мов. Це насамперед європейські мови: латинська, грецька, давньоскандинавська, французька, італійська, голландська, іспанська, португальська, німецька. Великою мірою англійська мова поповнився словами з мов народів Азії та Африки – арабської, перської, китайської, японської, індійської, а також з мов, що мають північноамериканське та австралійське походження, та словами з інших мов. Процес запозичення нових слів, що збагатив англійську мову, продовжується і в наші дні.

2.4 Специфічні риси виникнення запозичень

Вплив історії на лексичний склад обумовлено активними військовими діями (вторгненням на територію іншої держави, окупацією іншою державою), економічним та політичним співробітництвом. Історично вмотивованими в сучасній англійській мові є насамперед латинські, французькі, скандинавські, кельтські, індіанські та індійські запозичення.

Велика кількість в англійській мові латинських, французьких та скандинавських запозичень обумовлена значною мірою входженням значної частини сучасної Британії до складу Римської імперії, вторгненням норманів та вікінгів. Кельтські, індіанські та індійські запозичення, навпаки, мотивовані військовими діями з боку Британії, входженням до її складу Уельсу, Шотландії, Ірландії, Індії, підкоренням північної Америки. Однак, дані запозичення в окремих випадках пов'язані також з економічною та політичною співпрацею.

Саме освоєння британцями Північної Америки, Австралії та нової Зеландії призвело до появи американської, австралійської та новозеландської варіантів англійської мови, що було обумовлено територіальною ізоляцією та відсутністю можливості у мовної особистості цих регіонів активно спілкуватися з мовними особами інших регіонів. Слід зазначити, що розширення телекомунікації, впровадження в повсякденне життя телефону, телебачення, Інтернет-спілкування значною мірою призвело до згладжування відмінностей між британським, американським, австралійським та новозеландським варіантами англійської мови, розуміння британцями багатьох слів та виразів, які відсутні у їх варіанті. чи мають у яких інші концептуальні сенси [Чумак 2011, с. 434].

Досліджувані нами арабські запозичення обумовлені передусім обміном науковими та культурними досягненнями, а також участю Британії у хрестових

походах, колонізації окремих арабо-мовних територій, перекладом Корану та багатьох інших арабських текстів англійською мовою.

Економічна та політична співпраця багато в чому вплинула на збагачення англійської мови італійськими, нідерландськими, португальськими, іспанськими, японськими, російськими та багатьма іншими запозиченнями.

Важливу роль стимуляції міжмовної комунікації грає і культура, тісно пов'язані з релігією і міфологією. Бажання британців, американців, австралійців, новозеландців глибше зрозуміти античну міфологію, іудаїзм, іслам, буддизм, індуїзм, даосизм мотивувало (в значній мірі) поповнення англомовної картини світу давньогрецької, латинської, арабської, китайської, японської, японської та багатьох інших мов світу.

Проникнення в британську, американську, австралійську, новозеландську варіанти англійської мови лексики інших мов обумовлено також обміном науковими досягненнями, описом побуту представників інших народів світу, бажанням зазирнути в майбутнє [Unger 2004, с.6].

Слід зазначити, що іноземні запозичення значною мірою обумовлені територіально. Звертаючи увагу на американський варіант англійської мови, ми можемо констатувати, що саме в ньому вперше ввійшли в концептуальну картину англійської такі слова, як *canoe* – «рід човна», *wigwam* – «хатина індіанців», *tomahawk* – «топірець», *petmikan* – «м'ясний порошок», *mocassin* – «рід взуття», *squaw* – «дружина», *powwow* – «збори», *wampum* – «рід намиста» тощо.

Той факт, що саме з американським варіантом англійської мови пов'язана поява в сучасній англійській мові широкого ряду іспанських, французьких та нідерландських запозичень, обумовлений військовими діями (конкуренцією Великобританії, Іспанії, Франції та Нідерландів за колоніальні володіння), а також активною комунікацією вихідців з даних країн згодом потребою інтенсивної міжкультурної комунікації.

Відзначимо, що кожне окреме лексичне запозичене слово зумовлене свого роду лакунами або «нестачею» у лексичному складі мови, пов'язане з екстралінгвістичними факторами, а саме історією мови, з історією цієї галузі науки, техніки чи суспільного життя в даному регіоні світу.

Мову не можна розглядати як механічний придатак конкретної культури, оскільки однією з найважливіших властивостей кожної окремої мови є її своєрідність, що дозволяє мовній особистості використовувати різні пласти як споконвічної, так і запозиченої лексики як засіб спілкування у всіх можливих мовних ситуаціях, у тому числі у комунікації із представниками інших культур. В останньому випадку, звичайно, кількість іншомовних запозичень виявиться досить високою.

Культура, що включає у собі як етнічно специфічне за своєю суттю поєднання семіотичних систем, так і усю сукупність історично мотивованих повідомлень цими мовами (текстів), «історично сформований пучок семіотичних систем (мов)».

Кожна окрема мова та варіант сучасної англійської мови (британська, американська тощо) відображає світ і культуру та формує колективну свідомість її носіїв, не тільки висловлює, а й формує національний характер представника даного народу – носія мови, причому формує його як особистість, граючи конструктивну роль формуванні національного характеру, що розуміється як «сукупність специфічних, своєрідних, властивих лише даному народу рис», а й як «своєрідний набір універсальних загальнолюдських особливостей» [Барнич 2020, с. 14].

Мовна свідомість загалом як така для нації (етнічної групи тощо) або її складової частини, ізольованої територіально (британська, американська тощо варіанти сучасної англійської мови) важлива, оскільки в ній реалізується самосвідомість нації, її самоідентифікація.

Різні пласти лексики, представлені в різних національних мовах (у тій чи іншій фонетичній формі, за допомогою тих чи інших письмових символів) та варіантах сучасної англійської мови не знімають тієї спільності їх значення, сенсу, що виражає цей знак. Існує більш менш адекватний збіг значень слів різних мов, обумовлений активною міжмовою комунікацією, що призводить до появи так званої міжнародної лексики: *communication* (англ.), *communication* (франц.), *comunicación* (ісп.), *comunicazione* (італ.), *kommunikation* (нім.), «комунікація» (україн.), *komünikasyon* (турець.) тощо. У разі має місце різне знакове вираження однієї й тієї ж понятійно-образного сенсу, що веде до можливості взаєморозуміння і перекладу цих слів іншою мовою.

Однак, у межах кожної окремої мови навіть близька за своєю фонетичною та графічною формою інтернаціональна лексика отримує своє, обумовлене кожною окремою мовою розуміння:

– *communication* (англ.): 1) «інформація» (передана у процесі спілкування); 2) «процес передачі»; 3) «повідомлення» (передане в усній чи письмовій формі); 4) «комунікація, зв'язок»; 5) «засіб зв'язку»; 6) (*communications*) «лінії комунікації»; 7) «спілкування; знайомства, контакти, зв'язки»; 8) «засіб спілкування».

– *communication* (франц.): 1) «повідомлення, передача; повідомлення, повідомлення»; 2) «повідомлення, зв'язок; з'єднання; засоби зв'язку; засоби повідомлення»; 3) «телефонна розмова»; 4) «комунікація, зносини; спілкування; зв'язок (між людьми)»; 5) «зв'язок з громадськістю (підприємства тощо); 6) хід повідомлення».

– *комунікація* (укр.): 1) «шлях повідомлення; лінія енерго-, тепло-, газо- та водопостачання»; 2) «передача повідомлення за допомогою мови та інших знакових систем, спілкування, контакт, зв'язок (у лінгвістиці)».

Етимологічно всі ці запозичені слова пов'язані з латинським іменником *commūnicātio*, є безпосередніми або опосередкованими (через іншу мову)

латинськими запозиченнями: *commūnicātio, ōnis (communico)*: 1) «повідомлення, передача»; 2) «комунікація, фігура звернення до слухачів, як би із запрошенням взяти участь в обговоренні питання».

Вони по-різному проявляють себе у фразеологічній та паремічній (прислів'яній) картинах світу: (англ.) *a privileged communication* «конфіденційне повідомлення; відомості, що не підлягають оприлюдненню» (відомості, повідомлені пацієнтом лікарю або клієнтом адвокату); (франц.) *être en communication avec qn* «бути у зносінах, спілкуватися з будь-ким; листуватися з будь-ким».

Як бачимо, це запозичення лише у мовах (англійською, французькою) активно піддається семантичній деривації, виявляється затребуваним у фразеології. В інших (італійській, іспанській, німецькій) мовах воно є семантично стійким і не входить до складу фразеологічних одиниць.

Таким чином, збагачення лексичного складу в результаті користування іншомовних запозичень тісно пов'язане з культурою, історією, особливостями економічного та політичного співробітництва, зміною соціальної структури суспільства, розвитком мистецтва, науки та техніки. З часом запозичена лексика в кожній окремій мовній картині світу або активно піддається семантичному переосмисленню, виявляється затребуваною у фразеологічній та паремічній картинах світу, або виявляється семантично стійкою, тобто не змінює своєї споконвічної чи первісної семантики.

ВИСНОВКИ

Дослідивши проблему глобалізації у мовному просторі відзначили, що глобалізація мови – це процес, під час якого всі форми мовної системи перетворюються на єдину глобальну мовну систему. Мова, що йде у своєму розвитку шляхом глобалізації, безумовно, має низку переваг перед іншими мовами. Вона поліфункціональна і обслуговує різні сфери діяльності людей, їй відкриті національні та державні кордони, вона мобільна і стрімко розвивається за рахунок включення до себе все більшої кількості носіїв мови та їх суб'єктивних мов.

Розглянувши історичні передумови глобалізації англійської мови та джерела лексичних запозичень відзначили, що якщо для отримання англійською мовою статусу глобальної був важливий збіг цілого ряду екстралінгвістичних факторів, то для збереження цього статусу визначальне значення мають фактори власне лінгвістичні.

Дослідивши лексичні запозичення: їх закономірності, класифікація та джерела відзначили, що загальною основою для всіх процесів запозичення є взаємодія між культурами, економічні, політичні, культурні та побутові контакти між народами, які говорять на різних мовах. Говорячи про запозичення, розрізняють «матеріальне запозичення» та «калькування». Запозичення є активним процесом: запозичувальна мова не пасивно сприймає чуже слово, а так чи інакше переробляє і включає їх у мережу своїх внутрішніх системних відносин. Усі запозичення у свою чергу можуть бути класифіковані з різних точок зору: залежно від ступеня поширеності: міжнародні, регіональні, загальнонаціональні, групові (діалектизми, професійний жаргон, молодіжний сленг), індивідуальні; залежно від частоти вживання: узуальні та okazіональні;

залежно від ступеня освоєння: повністю, частково асимільовані та не асимільовані.

Проаналізувавши способи перекладу лексичних запозичень, що серед основних способів перекладу виділяють чотири групи: транслітерація, транскрипція, калькування та семантичне запозичення. Транслітерація – вид запозичення із збереженням написання іноземного слова. Транскрипція (фонетичний спосіб) – це таке запозичення словникової одиниці, при якому зберігається її звукова форма (іноді дещо видозмінена відповідно до фонетичних особливостями мови, в яку слово запозичується). Калькування – це спосіб, при якому запозичується асоціативне значення та структурна модель слова. Семантичне запозичення – запозичення нового значення, до слова, що вже є в мові.

Охарактеризувавши коннотації запозиченої англійської мови і проблема їх перекладу на українську мову відзначили, що конотація (лат. *connotatio*, від *connoto* – маю додаткове значення) – емоційне або оцінне забарвлення слова узуального (закріпленого в лексичній системі мови) або okazіонального (який не відповідає загальноприйнятому вживанню) характеру. Головна мета перекладу – досягнення адекватності. Адекватний, або еквівалентний, переклад – це такий переклад, який виконується на рівні, необхідному та достатньому для передачі плану змісту оригінального тексту за дотримання відповідного плану вираження, тобто мовних норм перекладної мови. Якщо запозичене слово ще не асимілювалося або не зовсім асимілювалося в англійській мові та сприймається носіями англійської мови як чужорідне, неминуче виникає проблема його передачі перекладаючою мовою.

Провівши практичний аналіз перекладу конкретних запозичень з різних мов у контексті англійської мови, можна зробити висновок про різноманіття запозичень, про велику кількість мов та значних історичних процесах, що сприяли проникненню слів з інших мов у словниковий склад англійської. У

дослідженні було виділено запозичені слова, що відбивають основні історичні процеси в Англії: захоплення Британії Римською імперією, німецькими племенами, напади скандинавських племен, завоювання Англії норманнами, вплив епохи Відродження, постійні контакти з багатьма країнами, колонізація Англією інших земель. Проведена систематизація запозичених слів показала, що етимологічна структура англійського словникового запасу складається з споконвічно англійських слів індоєвропейського та англосаксонського походження та запозичень. Слова запозичувалися з багатьох мов. Це насамперед європейські мови: латинська, грецька, давньоскандинавська, французька, італійська, голландська, іспанська, португальська, німецька. Великою мірою англійська мова поповнилася словами з мов народів Азії та Африки – арабської, перської, китайської, японської, індійської, а також з мов, що мають північноамериканське та австралійське походження, та словами з інших мов. Процес запозичення нових слів, що збагатив англійську мову, продовжується і в наші дні.

Визначивши специфічні риси виникнення запозичень відзначили, що запозичення є багатогранним процесом, що має свої конкретні причини та види. Вибір способу переведення запозичень неоднозначний. Він обумовлений думкою перекладача щодо доречності того чи іншого варіанта перекладу залежно від контексту, оскільки найчастіше можливі кілька варіантів. Критеріями доречності є мета тексту, рівень підготовки реципієнта, стилістика тексту, а також структурні особливості терміна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ажнюк Б. М. Мовні зміни на тлі деколонізації та глобалізації Мовознавство. №3. 2001. С. 48–54.
2. Боярова Л. Глобалізація і національна мова Теоретичні та прикладні проблеми російської філології: науково-методичний зб./Відп. ред. В. А. Глущенко; відп. за вип. В. М. Калінкін. Слов'янськ, 2012. Вип. XXXIII. С. 258–264
3. Белей Л. Глобалізація як панівна тенденція розвитку сучасного українського антропонімікону Ономастика і апелятиви. Вип.30. Збірник наукових праць Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. С.76–81.
4. Барнич І. І. Англійські запозичення в комп'ютерній термінології німецької та української мов Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис». № 7. 2020 С. 13–18.
5. Бацевич Ф. С. Духовна синергетика рідної мови: Лінгвофілософські нариси: монографія. Київ: Академія, 2009. С.192.
6. Бабенко Л. М. Лексикологія сучасної англійської мови. Київ: Вища школа. 2019. С. 12–20.
7. Бронін А. В. Англійська сучасна лексика. Київ, 2013. С. 373.
8. Винокурова В. М. Закономірності розвитку семантичної структури лексичних запозичень в сучасній англійській мові Київ.: Наука і техніка, 1993. С. 208.
9. Зацний Ю. А. Сучасний англійськомовний світ і збагачення словникового складу Львів: ПАІС, 2007. – С. 228.
10. Зацний Ю. А. “Внутрішні” запозичення сучасної англійської мови Вісник СумДУ. 2006. №11. С. 23–29.

11. Зацний Ю. А. Про деякі тенденції в словотвірних процесах сучасної англійської мови. Нова філологія: зб. наук. праць. 2014. № 64. С. 162–170.
12. Гармаш О. Л. Збалансованість процесу поповнення словникового складу сучасної англійської мови. Вісник Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б.Хмельницького. Мелітополь, 2008. № 1. С.183–191.
13. Гармаш О. Л. Словотвір як синергетична операційна інтрасистема словникового складу сучасної англійської мови. Філологічні студії. Луцьк, 2007. № 1–2. С. 235–242.
14. Гейко Т. Шляхи збагачення мов у глобалізованому світі Вісник Київського національного університету ім.Т.Шевченка. Київ., 2013. Вип. 45: Іноземна філологія. С. 45–47.
15. Гончаренко Л. О. Функціональний аспект запозичень Актуальні проблеми слов'янської філології. 2010. Вип. XXIII. Ч. 4. С. 294–300.
16. Гороть Е. І. Лексикологія сучасної англійської мови: Збірник вправ Київ.: Либідь, 1996. С. 128.
17. Гончаренко Л. О. Лінгвокогнітивні, функціонально-прагматичні та адаптаційні ознаки лексичних запозичень у сучасній німецькомовній та україномовній пресі: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15. Одеса, 2010. С. 20.
18. Гончаренко Л. О. Функціональний аспект запозичень Актуальні проблеми слов'янської філології. 2010. Вип. XXIII. Ч. 4. С. 294–300.
19. Дундій Н. П. Лексичні запозичення у глобалізаційних процесах міжкультурної комунікації та діалогу культур Вісн. Дніпропетр. ун-ту ім. Альфреда Нобеля. Сер. «Філол. науки». 2011. № 2 (2). С. 251–257.
20. Камінська С. В. Шляхи появи запозичень в сучасній англійській мові. Їх асиміляція та вживання Наукові записки 73 Національного університету

«Острозька академія»: серія «Філологія». Вип. 9(77). Острог: Вид-во НаУОА, 2020. С. 220–223.

21. Кириченко О. А. Характер нових запозичень в англійській мові (на матеріалі Оксфордського словника) Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка. Серія "Філологічні науки" Мовознавство. 2017. Том 2, № 8. С. 92–95.

22. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник Київ.: Видавничий центр «Академія», 2003. С. 464.

23. Клименко І. М. Розвиток системи англійського словоскладення у різні історичні періоди Актуальні проблеми філології і методики викладання мов: Зб. Матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 26-27 квітня 2018 р. С. 75–82.

24. Карпенко Г. В. Запозичення як складова лексикографічного процесу Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія». 2021. № 951. С. 70–73.

25. Ковальова Н. В. Теоретична граматики англійської мови: навч. посіб. 2-ге вид. К.: Ленвіт, 2011. С. 560.

26. Клименко О. Субкультури американського суспільства та розвиток словникового складу сучасної англійської мови Вісник СумДУ. 2005. № 6 (78). С. 4

27. Кургузов А. О. Глобалізація: мовний аспект Культура народів Причорномор'я. 2006. № 86. С. 132–136.

28. Куц М. О. Порівняльна лексикологія англійської та української мов: Навчальний посібник. Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2021. С. 197.

29. Кромбет О. В. Види адаптації лексичних запозичень у романському мовознавстві Лінгвістичні студії: Збірник наукових праць, Вип. 24. С. 87–91.

30. Лук'янова Г. В., Нікіфорова С.М. Розвиток англійської мови у тенденціях сучасності. Науковий вісник міжнародного Гуманітарного

університету. Серія «Філологія». Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2019. С. 187–198.

31. Мороховський О. М. Деякі питання теорії запозичень Мовознавство. 1984. № 1. С. 19–25.

32. Мухін С. В. Співвідношення понять асиміляції та натуралізації запозичень Теорія і практика лексикологічних досліджень: Вісник МЛУ. 2007. Вип. 532. С. 15–25.

33. Осипова Т. О. Латинські запозичення в англійській мові Мова, історія, культура у лінгвокомунікативному просторі: збірник наукових праць Суми: СумДУ, 2015. Вип.2. С. 142–149.

34. Петришин О. М. Про новітні англомовні запозичення як засіб міжкультурної комунікації. Вісник Молодих науковців. 2018 № 6. С. 135 – 137.

35. Підкуймуха Л. М. Лексичні запозичення в англійській мові. Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. 2013. Вип. 22. С. 139– 149.

36. Попова Н. О. Структурно-семантичні особливості новітніх лексичних запозичень з англійської в українську мову (90-і рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст.): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01; Запоріж. держ. ун-т. Запоріжжя, 2005. С. 19.

37. Ройляну В., Арапакі М.В. Глобалізація англійської мови. Матеріали Науково-практичної конференції до Міжнародного дня англійської мови в ООН «Актуальні питання розвитку комунікації в професійній діяльності правоохоронних органів: виклики ХХІ століття», 11 травня 2022 року. Одеса: ОДУВС, 2022. С. 146–149.

38. Семигінівська Т. Г. Вплив глобалізації на мову як аспект культури суспільства Вісник Сумського державного університету. Серія Філологія. 2007. № 1. Т2. С. 45–49.

39. Хаймович Б. С. Стислий курс історії англійської мови: підручник Київ.: Вища школа, 1975. С. 100.
40. Хоменко О. Роль англійської мови в умовах глобалізації Вища школа. Гуманізація навчального процесу: збірник наукових праць. 2013. Вип. LXI. С. 203–217.
41. Чумак Л. М. Утворення англомовних одиниць за допомогою комбінування механізмів скорочення та суфіксації. «Мовні і концептуальні картини світу». Київ: Вид-во Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2011. Вип. No 37. С. 431–437.
42. Юрійчук Н. Д. Основні причини лексичних іншомовних запозичень. Відкриті еволюціонуючі системи: V Міжнародна науково-практична конференція (19-21 травня 2020 р.): збірник праць. Київ: Таврійський національний університет ім. В. Вернадського. 2020. С. 424.
43. Шовкопляс Ю. О. Лінгвокультурогічні особливості впливу іспанської мови на англійську мову США: дис. канд. філ. наук: 10.02.04. Запоріжжя, 2019. С. 269.
44. Шевченко О. В. Запозичення як засіб збагачення української лексики Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Філологія. 2019. С. 204–208.
45. Bally Ch. Traite de stylistique francaise v. I. Ed. 2. Heodelberg, 2001. P. 74–77.
46. Bloomfield L. Language M., Progress Publishing House, 1968. P. 608.
47. Hjarvard S. The Globalization of Language. How the Media Contribute to the Spread of English and the Emergence of Medialects Nordicom Review. Nordicom: Gothenburg University, 2004. No. 1-2. Pp. 75–97.
48. Haugen E. The analyses of linguistic borrowing. Language. 1950. Vol. 26. P. 210–231.

49. Crystal D. *The Cambridge Encyclopedia of the English Language* 2nd edition. Cambridge: CUP, 2003. – P. 506.
50. Kachru B. *Models for Non-Native Englishes the Other Tongue. English across Cultures.* Urbana & Chicago: University of Illinois Press, 1992. P. 48–74.
51. *Longman Dictionary of English Language and Culture.* 3rd revised edition. Harlow: Pearson Education, Ltd., 2005. P. 1680.
52. Skeat W. W. *The Concise Dictionary of English Etymology.* Ware: Wordsworth Editions, Ltd., 1994. P. 633.
53. *The Oxford Dictionary of English Etymology* / ed. by C. T. Onions. Oxford: Oxford University Press, 1966. P. 1042.
54. Pei M. *One Language for the World* / Mario Pei. – New York: Biblo and Tannen, 1968. – P. 291.
55. Robertson R. *Interpreting Globality World Realities and International Studies* Ed. by R. Robertson. Glenside. PA: Pennsylvania Council on International Education, 1983. P. 7–20.
56. Unger K. *The Process of Globalization – The Process of Anglicising German Culture and Language?* / Kristin Unger. – Munchen; Ravensburg: GRIN Verlag, 2004. – P. 9.
57. Woznicki K. *Protokolle zur Globalisierung der deutschen Sprache / Protocols on the Globalization of the German Language* / Krystian Woznicki. – Berlin: Kadmos, 2007. – S. 227.

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти УМСФ

Я, Піскун Руслана Станіславівна, студентка II курсу магістратури, заочної форми навчання, факультету економіки, бізнесу та міжнародних відносин, спеціальність 035 Філологія, освітньо-професійна програма «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська», адреса електронної пошти ruslana.piskun@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Глобалізаційні процеси та лексичні запозичення в сучасній англійській мові» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____

Підпис _____

ПІБ(студент) _____